

Luigi Giussani

Paskirti gyvenimą Kito veikimui

parengė JULIÁN CARRÓN

TU ARBA APIE DRAUGYSTĘ (1997)*

Jean-Baptiste'o Massillono žodžiai ("Tik Dievas yra didis, mano broliai"), ištarti ryžtingu balsu, vėl nuskambėjo didžiojoje Parodų centro salėje ir be jokios įžangos davė pradžią bei toną tų metų rekolekcijoms. Juos ištarė kun. Giussani, kreipdamasis į tūkstančius dalyvių, dar prieš pradėdamas kalbėti apie didžiąją „Kito“ temą (Tu arba apie draugystę). Jis išgyveno neramius mėnesius, kurie jį susilpnino, jo žmogiškoji būseną buvo jam neįprasta, paženklinta ligos ir bėgančio laiko naštos. "Mane užklupo senatvė", prisipažino kai kuriems žmonėms;¹ ir fiziniai ribotumai kasdien jį versdavo galvoti apie dalykus, kurie praeina, pasibaigia, sunyksta. Tačiau vietoj to, kad pasitrauktų, susitaikytų ar pasiduotų, jis reagavo kontratakuodamas, įveikdamas regimybę ir įpareigodamas save ir savo protą ieškoti jau žinomos tiesos, bet kurios vidinę gelmę dar reikia atrasti. Tai buvo mažus laikotarpis, kupinas nuojautų, apmąstymų, kritinės analizės, kuriems jis visuomet stengėsi suteikti formą ir išbaigtumą toje "kalbos plėtotėje", kuri būtent meditacijose, skirtose Brolijai, įgijo vieną iš savo pagrindinių atramos taškų.

Jis laikė netgi "tikru dievišku nušvitimu" abi tų metų rekolekcijų paskaitas, kuriose kalbama apie žmogaus, esančio Didžiosios Esaties akivaizdoje, savimone, kaip tvirtinama tolesniuose puslapiuose.

Prie gilinimosi į tikėjimo patirties turinį visiškai šalia atsirado modernaus ir šiuolaikinio intelektualinio konteksto bei mentaliteto, kuris iš jo atsiranda ir su kuriuo šiandienos žmogus turi gyventi, tyrinėjimas. «"Tyrinėti" žmonijos istoriją» su ketinimu parodyti galutinį egzistencijos pozityvumą taps kvietimu, kurį paskutiniame sveikinimo žodyje 2004 m. kun. Giussani išsakys Brolijos draugams. Tai – užduotis, kurią jis prisiėmė ir kurią įrodė bei liudijo savo skvarbiuose puslapiuose apie modernųjį racionalizmą, nihilizmą, apie "aš" ir žmogaus laisvės sampratą.

Kiekvienai savo kalbai ir pasisakymui kun. Giussani kruopščiai ruošdavosi: pasidarydavo užrašus, pasirašydavo "planelį", pasirinkdavo citatų, kurias surašydavo ant kortelių ar lapelių. Po to kalbėdavo, ir kalbėdamas "kurdavo" kalbą beveik „gyvai“, su komunikavimo polėkiu, kuris įtraukdavo klausytojus. Tačiau nuo 1997 m. rekolekcijų situacija pasikeitė. Baimė, kad fiziniai ribotumai, taip pat ir tarimo, gali apsunkinti jo kalbos supratimą, jį paskatino naudoti jam naują bendravimo formą, kuri technologijų dėka tapo prieinama. Todėl abi pagrindinės paskaitos buvo įrašytos prieš keletą dienų, priešais nedidelę žmonių grupę, ir po to buvo parodytos dideliuose ekranuose salėse, kuriose buvo susirinkę rekolekcijų dalyviai. Forma nepakeitė esmės, ir patirtis "gyvai" dėl to nenukentėjo. Kun. Giussani tomis dienomis buvo Riminyje, jis pats klausėsi paskaitų iš nedidelės patalpos už scenos ir sekmadienio rytą dalyvavo asamblėjoje, eksromptu atsakydamas į klausimus.

Nuo tos akimirkos naujas bendravimo būdas pasirodė esąs tarsi pačios Apvaizdos atsiųstas. Paskesniais mėnesiais ir metais vaizdo įrašų ir tiesioginių transliacijų per atstumą naudojimas leido kun. Giussani pasisakyti daugelyje judėjimo susitikimų ir tiesiogiai sekti judėjimo gyvenimą, kompensuojant jo negalėjimą fiziškai dalyvauti. Jo "įsiterpimai", kaip jis juos vadino, sujaudindavo žmonių sielas ir tapo gairėmis kelio, kuriuo jis ir toliau aistringai ėjo kartu su savo draugais, net ir su tais, "kuriuos pažįstu mažai ar visai nepažįstu, tačiau su kuriais jaučiu didelę bendrystę".

* Comunione e Liberazione Brolijos dvasinės rekolekcijos, 1997 m. gegužės 16-18 d., Riminis.

¹ A. Savorana, *Vita di don Giussani*, Bur, Milano 2014, p. 975.

Ižanga

„*Dieu seul est grand, mes frères*“: tik Dievas yra didis, broliai mano. Taip žymusis oratorius Jean-Baptiste‘as Massillonas pradėjo laidotuvių kalbą, skirtą Karaliui Saulei.

Prancūzijos karaliaus Liudviko XIV-ojo mirtis yra epochos, kurioje protas pretendavo užimti visą Dievo veikimo žmogaus atžvilgiu erdvę visomis prasmėmis, ženklas. Todėl Bažnyčia, galutinis šviesos, nušviečiančios žmogaus patirtį, šaltinis, įsitvirtino pastoraciniu lygmeniu, kad gintų tautos moralumą, laikydama savaimę suprantamu – tikinčiam žmogui – dogmatinio turinio akivaizdumą. Taip buvo sudarytos sąlygos nepakankamai Dievo tautos tikėjimo gynybai ir palaikymui, nes būtent per kultūrinę veiklą tautos gyvenimas pagilėja ir tampa istoriškai kuriantis, būdamas už ar prieš krikščionišką tradiciją, sukūrusią Vakarų civilizaciją.

Taigi mes tarsi esame parblokšti racionalistinio maišto prieš gyvąjį Dievą, kuris apsireiškė žmogui, nepataisomų padarinių. „Gyvasis Dievas“: taip jį vadina Jėzus, nes būtent Dievas apsireiškė žmogui, Dievas, egzistuojantis istorijoje.

Todėl turime prašyti mūsų Tėvo, esančio danguje, padidinti mūsų tikėjimo sąmoningumą: „Kas esi Tu, Viešpatie, man, mums, visam žmonių pasauliui?“. Tai žingsnis, kuriame tikimės Jo pagalbos, kad įveiktume širdies skurdumą, kurį taip palaiko visuotinė mąstysena.

Pamėginsiu pasiūlyti apmąstymus pagal tai, kas man šiuo metu kelia neramias mintis dviem klausimais.

Pirmąjį apibrėžia šis klausimas: kas yra Dievas žmogui? „Dievas yra viskas visame kame“, sako šv. Paulius (1 Kor 15,28). Kas iš mūsų gyvena nuolat atnaujinamą sąmoningumą, kad „Dievas yra viskas visame kame“? Ką tai reiškia?

O antras klausimas: kaip mes galime jį tokį pažinti? Jėzus pasakė: „Ir niekas nežino, kas yra Sūnus, tik Tėvas“ (Lk 10,22). Tuomet suprantu, kodėl Laiško kolosiečiams trečio skyriaus 11-oje eilutėje šv. Paulius dar kartą sako: „visa ir visuose - Kristus“.

“DIEVAS VISKAS VISAME KAME”

1. Nauja pradžia: ontologija

Šio pirmojo apmąstymo tema yra šv. Pauliaus šūkis: “Kad Dievas būtų viskas visame kame”.² Milašius *Migelyje Manjaroje* pagrindinio veikėjo lūpomis sako: “Vien Jis yra”.³

“Čia mes neturime išliekančio miesto”,⁴ sakoma Laiške žydams. Šis egzistavimas manyje ar žmonių visuomenėje, toks, koks atrodo, pilnas pretenzijų, gyvenimo tėkmėje, kurią žmogus sukuria savo dramatiškame sambūvyje ir savo socialinio būvio formose nėra išliekantis: tai laikinas, efemeriškas egzistavimas.

“Kai pasižiūriu į tavo dangų, tavo pirštų darbą, į mėnulį ir žvaigždes, kuriuos tu pritvirtinai, kas yra žmogus, kad jį atsimeni, kas yra mirtingasis, kad juo rūpiniesi?”,⁵ sakoma 8 psalmėje. Ir vis dėlto mes esame tas svaiginantis gamtos lygmuo, kuriame gamta suvokia pati save; tikrovė, pasirodanti savo visuotinumu, turi paradoksalią vietą, kuri ją visą talpina savo sąmoningumo galimybėje, neapčiuopiamą tašką, kuriame viskas atsispindi: aš.

Šv. Pauliaus sakiny s primena panašų Siracido pasakymą: “Nūn prisiminsiu Viešpaties darbus ir apsakysiu, ką esu matęs. Žodžiu Viešpaties darbai atsirado. [...] Jis tvarko galingus savo išminties darbus; nuo amžinybės jis yra vienas ir tas pats. Nieko neprisidėta, nieko neatimta. [...] Kokie gražūs yra visi jo darbai, žavūs pasižiūrėti ir džiugūs regėti! [...]. Kad ir kiek pasakotume, negalėtume visko apsaityti; tebūna tad paskutinis žodis: “Jis yra visas visur”.⁶

Šio Viešpaties akivaizdoje žmogiškasis aš jaučia Jo troškulį. Žmogiškasis aš jaučia šio Dievo troškulį, tai yra – kaip sako Jėzus – “jaučia amžinojo gyvenimo troškulį”. Be šio troškulio viskas būtų blausu, tamsu arba nepakeliamai niekinga: kuo labiau kas nors yra žmogus, kuo labiau aš yra sąmoningas, impulsyviai mylintis, tuo labiau jaučia, kad be Begalybės viskas slėgtų ir būtų nepakenčiama. Aš jaučia amžinybės troškulį, aš yra santykis su Begalybe, t.y. su tikrove, esančia už bet kokių ribų. Vien Jis yra: Dievas viskas visame kame.

“Dievas yra viskas”. Jis yra viskas būtent dėl šio troškulio, kuris apibrėžia žmogiškąjį fenomeną. Dievas yra Būtis. Taigi ką reiškia, kad Dievas yra Būtis? Reiškia, kad jis yra viskas visame kame. Viskas yra. Jei Dievas yra Būtis, nes yra viskas visame kame, tai viskas, kas yra, yra sukurta Dievo.

2. Dvi pagundos: nihilizmas ir panteizmas

Bet jei Dievas yra viskas, kas esu aš? Kas esi tu? Kas yra žmogus, kurį myliu? Kas yra tėvynė? Kas yra pinigai? Kas yra jūros ir kalnai, gėlės ir žvaigždės, žemė ir dangus?

Atsakymas nėra etinio susirūpinimo sprendimas, yra ontologijos atradimas: tikrovės ontologijos. Bet kaip tikrovė savo buvimu, tikrovė, pasirodanti patirtyje, t.y. pasirodanti žmogaus protui, gali egzistuoti ir iš ko susideda? Tikrovė, pasirodanti žmogui, yra sukurta Dievo, yra Dievo. Būtis kuria iš nieko, t.y. praneša apie save. Tai tikrovės kontingentiškumo, t.y. fakto, kad *tikrovė pati savęs nekuria*, suvokimas.

Iš svaigančio suvokimo, kad dalykų regimybė yra efemeriška, išsirutulioja - tarsi pasidavimas ir apgaulingas neigimas - pagunda galvoti, kad dalykai yra iliuzija ir nebūtis. Jei Dievas yra viskas, reiškia, kad dalykai, kuriuos turi, žmonės, su kuriais gyveni, arba yra niekas (nihilizmas) arba yra neapibrėžta Būties dalis – tuomet ir tu esi jos neapibrėžta dalis – Dievo dalys (panteizmas). Taigi arba

² 1Kor 15,28.

³ Plg. O. Milašius, *Misterijos. Migelis Manjara, Mefibosetas, Saulius iš Tarso*, Vaga, Vilnius 2002, pp.51, 65.

⁴ Žyd 13,14.

⁵ Ps 8,4-5.

⁶ Sir 42,15.21-22; 43,27.

nihilizmas, arba panteizmas. Šios pozicijos šiandien yra galutinis atsakymas, kuriam visi pasiduoda ir kuris mus visus apima, nesant tvirtos ir aiškios atramos.

Nihilizmas yra visų pirma antropocentrinio išpuikimo, dėl kurio žmogus esą gali išsigelbėti pats, neišvengiama pasekmė. Tai taip nėra tiesa, kad visi, kurie gyvena, gindami tokią poziciją, galiausiai netgi atvirai pajunta pranykę dualizme, kurio kartėlių bando pašalinti įsivaizdavimais, pasiskolintais iš Rytų šalių arba iš tam tikros įvairios Vakarų pasaulio spiritualistinės aplinkos, kurie visuomet iš esmės įgyvendina panteistinį idealą (kaip, pavyzdžiui, JAV „New Age“).

Šis idealas atrandamas ir Tomo Mano *Budenbrokuose*, kai jis aprašo paskutinį žmogų, gebantį ginti milžinišką, kultūringą Budenbrokų turtingumą – dramatiška istorija, kuri jo atveju tampa tragiška. Per darbo kupiną dieną, pervargęs dėl to, kad išlaikytų visą iš tėvo ir iš senelio paveldėtą turtą, jis gali sau suteikti tik dešimt minučių, ketvirtį valandos poilsio. Susmukęs fotelyje, visuomet pajunta palengvėjimą – sako Tomas Manas – galvodamas apie tą paskutinę akimirką, kai jo lašą sugers „didžioji būties jūra“, taip išnykdamas kaip lašas, kaip individualybė, pasinerdamas į susitaikymą teikiantį visuotinį suvienodėjimą⁷.

Šios dvi teorijos ir pozicijos (nihilizmas ir panteizmas) diktuoja visą šiandienos elgseną; yra vieninteliai paaiškinimai (taip pat ir praktiniai, netgi ypač praktiniai), kuriuos pateikia bendra visuotinė mąstysena, apimanti ir užkraunanti visų galvą ir širdį, taip pat ir mūsų, krikščionių, taip pat ir daugelio teologų. Tiek viena, tiek kita pozicija su visomis jų pasekmėmis turi bendrą veikimo lauką, bendrą sąlyčio tašką: pasitikėjimą valdžia ir valdžios troškimą, kad ir koks būtų jos suvokimas, kad ir kokia būtų jos versija.

Kad ir koks būtų jos suvokimas, kad ir kokia būtų jos versija, valdžia yra linkusi į diktatūrą; ji yra tvirtinama kaip vienintelis tvarkos, nors ir trumpalaikės, bet galimos, šaltinis ir forma. Minimali tvarka, bet koks tvarkos poreikis tam tikroje socialinėje situacijoje gali tik valdžioje išvelgti vienintelį tikrą šaltinį. Tai iš esmės yra ir Liuterio samprata, vedanti prie absoliučios valstybės: kadangi visi žmonės yra blogi, geriau, kad būtų tik vienas, kuris vadovautų, arba mažai vadovaujančių. Galima būtų teigti, kad Leninas, Hitleris ir Musolinis šiuo atžvilgiu yra identiški; tačiau jie per kalvinistinę puritonišką prizmę yra identiški ir demokratinėms valstybėms, ar tai būtų Amerika ar ne, ir – išskyrus formą – yra identiški Jelcino Rusijai arba galbūt, būtų galima pasakyti, nūdienos Italijos vyriausybėms. Šioje kultūroje valstybė gali veikti tik kaip kultūrinis totalitarizmas, jei jos šerdies nepaveikia kažkas labiau krikščioniško už tas idėjas ir praktikas, į kurias ji sutelkia visą savo išmintį.

Bet kaip pereinama nuo nihilizmo ir panteizmo iki valdžios kaip tikslo turėjimo? Jei žmogus, galiausiai susiaurindamas save iki nieko, iki melo, yra apsimetinėjimas, jaučiasi apsimetinėjančiu, būties regimybe; jei jo aš gimsta visiškai kaip didelio tapsmo dalis, kaip paprastas jo fizinių ir biologinių pirmtakų rezultatas, jis neturi jokio pirmapradžio pagrindo: tuomet vienintelis kriterijus, kurį jis gali turėti, yra prisitaikymas, kaip išeina, prie mechaninio aplinkybių poveikio, ir kuo daugiau jose jis turi valdžios, tuo labiau jo pagrindas, kuris yra regimybė, didėja, atrodo augantis, ir todėl didėja iliuzija, dar blogiau, melas.

3. Aš egzistavimas

Tiek panteizmas, tiek nihilizmas sunaikina tai, kas neišvengiamai yra didingiausia žmoguje; sunaikina žmogų kaip asmenį, kurio mažiausia mintis, kaip sako Paskalis, vertingesnė nei visa visata, nes priklauso be galo viršesnei tikrovei: „Visi kūnai, dangaus skliautai, žvaigždės, žemė ir jos karalystės neprilygsta net menkiausiai dvasiai, nes dvasia visa tai ir save pačią pažįsta, o kūnai – ne. Visi kūnai drauge, ir visos dvasios, ir visa, kas jų sukurta, neprilygsta nė menkiausiam dieviškos meilės judesiui. Jos plotmė yra nepalyginamai aukštesnė. Iš visų kūnų visumos negalima gauti net

⁷ Plg. Th. Mann, *Budenbrokai*, 10 dalis, V skyrius, UAB Jotema, Kaunas, 2014, pp. 527-530.

menkos mintelės. Tai neįmanoma, nes jie – kitos plotmės. Iš visų kūnų ir protų negalima gauti tikros meilės judesio. Tai neįmanoma, nes ji yra kitos, antgamtinės plotmės”.⁸

Aš yra tas tikrovės lygmuo, kuriame realybė virpa kaip santykio su Begalybe poreikis. Tradicinėje vartosenoje “siela” arba “dvasia” vadinamas visa apimančio santykio, kuris peržengtų visų įmanomų santykių laikinumą, poreikis. Nihilizmas ir panteizmas sunaikina šį “aš”, kuris apibrėžia žmogaus orumą, jį nužemina iki gyvuliškumo aspekto; o kiekvieno gesto ir kiekvieno veiksmo dėsnis yra susiaurinamas iki instinktyvumo: „Nedorėliai kaip liūtas, tykantis grobio, kaip liūto jauniklis, kuris tupi lindynėje“.⁹

Taip pat ir valdžia, kaip garbingesnė didesnio gebėjimo, kurį žmogus turi visų kitų kūrinių atžvilgiu, apraiška, realizuojama kaip turėjimas, įgyjamas remiantis labiau įgudusiu instinktyvumu nei liūto ar tigro, bet identišku dinamikos požiūriu: išdidumas, smurtas, seksas (arba „Lupikavimas, Geidulys ir Valdžia“,¹⁰ kaip *Choruose iš “Uolos”* sako Eliotas).

Kaip rasti atsakymą į iškeltą klausimą (“Jei Dievas yra viskas, kas esu aš?”), t.y. kaip spręsti žmogaus būties problemą? Tai nėra tik filosofinė problema, visų pirma, tai savimonės problema, t.y. aš, asmens problema: kalbama apie tai, kas jis yra, ir ji išskyla kiekviename žmogaus veiksmo, kiekvienoje patirtyje, kurioje tikrovė pasirodo protui. Bet jei žmogus sudegina patirties turinį, sakydamas, kad jis yra niekas arba kad yra neapibrėžta visos būties dalis, tuomet už jo ribų nėra nieko, jis yra vienintelis savo paties šeimnininkas. Bet jei jis neturi valdžios, jei ne jis yra šeimnininkas, tuomet yra kito valdžios vergas, kad ir kas ją turėtų: taip vaikas gali būti tėvo ir motinos vergas, moteris vyro, pilietis valstybės, regiono, rajono ar savivaldybės, ir juo labiau priklausoma mažai, siaurai visuomenei, tuo labiau priklausoma nuo to, kas joje turi valdžią.

Taigi grįžkime prie klausimo: “Jei Jis yra viskas, kas esu aš?”. T.y., jei Būtis yra Dievas, ką reiškia, kad „aš esu“? Ką reiškia, kad „tu esi“? Būtent dėl akivaizdaus sunkumo, kurį šis klausimas palieka kaip savo betarpišką rezultatą, nihilizmas ir panteizmas atrodo esą atsakymas netinkamai suvokiamam protui: nihilizmas, panteizmas ir, galiausiai, valdžia. Bet koks santykis virsta valdžia, smurtu, net ir švelniausias įmanomas santykis turi viduje šiurkščią giją. Galbūt išskyrus vaikus; o suaugusių atveju vis dėlto galioja visiems.

Tam, kad pradėtume bandyti atsakyti teisingai, pažiūrėkime, ką Biblijoje Dievas sako Mozei: «Tu pasakysi jiems: toks mano vardas. “Aš esu, kuris esu”».¹¹ “Vien Jis yra” (taigi Milašius *Migelyje Manjaroje* suprato teisingai), ir tai Dievą identifikuoja kaip Slėpinį. Tačiau šalia to yra „aš esu čia“, ir tai lieka vienintelė tikra paslaptis protui; be šios paslapties protas nemąsto, nes protas yra tikrovės suvokimas pagal visus jos veiksnus. Taigi nihilizmas ir panteizmas yra proto susiaurinimas, neigimas, yra susiaurinantys, protui prieštaraujantys supaprastinimai ir pasiduoda kiekybiniam dalykų įvaizdžiui: kiekybiniam būties įvaizdžiui, kuris išskyla iš kasdienės patirties, mirtingo gyvenimo.

Taigi vienintelė tikra paslaptis yra: kodėl aš esu? Kas mane sudaro? Kas sudaro dalyką, esantį priešais mane? Kaip sudarytas akmuo ir kaip sudaryta jūra? Šis klausimas įvardija ontologinį – ne etinį - problemos lygmenį. O nihilistinis ar panteistinis racionalizmas užaštrino etinį problemos poveikį, viską susiaurindamas iki žmogaus tvirtinimo; o žmogaus tvirtinimas yra *hybris*, yra prievarta sau ir pasaulio paslapčiai. Taip pat ir Bažnyčia, puolama racionalizmo, pabrėžė tautai ir savo teologijoje etiką, laikydama tarsi būtiną prielaidą ontologiją, beveik panaikindama jos pradžią duodančią jėgą.

Taigi po viso to, kas pasakyta, racionaliai negalima neatsižvelgti į tai, kad protui Slėpinys turi būti, taip sakant, kaip įmanoma labiau “susiaurintas”. Taigi iki kokio taško gali ateiti protas ir kur Slėpinys yra neginčijamas? Kur protas yra priverstas pripažinti, jog egzistuoja galutinė tikrovė, į kurią jis negali prasiskverbti? Kas žmoguje gali būti suvokiama kažkokiu būdu – nors ir paradoksaliai – kaip “atimta” iš priklausymo nuo Dievo, kuris jį kuria? Kur jo būtis “išsisuka” nuo neišvengiamybės būti

⁸ B. Pascal, *Mintys*, Hubris, Vilnius 2020, p. 361.

⁹ Plg. Ps 17,12.

¹⁰ T.S. Eliot, “Coro VII”, in Id., *Cori da “La Rocca”*, Bur, Milano 2010, p. 101.

¹¹ Plg. Iš 3,14.

Būties dalyviu (ne “dalimi”)? Kur aš gali save suvokti nepriklausomai nuo Būties, iš kurios jis kyla? Kur? *Laisvėje!* Visa kita gali būti “ginčijama” proto, suprantama proto. Nes tai, kad kepurė savęs nepagamina, protui yra akivaizdu, kad gėlė savęs nesukuria, kad aš savęs nekuriu, protui yra akivaizdu. Bet kaip veikia Slėpinys, kuris kuria gėlę? Kaip kuria mane?

Dar radikaliau klausiant, kaip Slėpinys gali sukurti kažką, kas nesitapatina su Juo pačiu? Tai tikra paslaptis!

Taigi viskas yra suprantama, išskyrus vieną dalyką, kuris lieka dar nuošalyje, kuris protui yra už Dievo ribų: laisvė. Laisvė yra vienintelis dalykas, kuris protui atrodo esąs už Dievo ribų. Prie Būties, kokia ji yra, negalima nieko nei pridėti, nei iš jos atimti: tačiau, atrodo, kad laisvė kažką atima iš Būties slėpinio, iš Dievo.

Bet kas yra laisvė? Pradėkime nuo patirties, kaip esame įpratę. Laisvė yra kokio nors troškimo patenkinimas. Reiškiny, kuris man leidžia ištarti: “Esu laisvas”, yra pasitenkinimas. Taigi reiškinys, kuris apibrėžia laisvę, yra visiškas manęs patenkinimas, atsakymas mano troškuliui. Laisvė yra visiško pasitenkinimo poreikis. Todėl ji yra prisiderinimas prie Būties, t.y. prisišliejimas prie Būties. Jei Būtis, Dievas, yra viskas, tai laisvė yra pripažinti, kad Dievas yra viskas. Slėpinys panorą būti pripažintas mūsų laisvės, panorą sukurti savo pripažinimą.

Bet pačiame Dieve pripažinimą suteikia Sūnus, tai, kas mums buvo “padiktuota” kaip Žodis. Jėzui Kristui Dievas yra Tėvas, o Tėvui Jėzus Kristus yra Sūnus, todėl dalyvaujantis Žodyje, kaip sakoma teologijoje apie Švenčiausiąją Trejybę. Būtent jo asmenyje, jo elgesyje su Tėvu atsiskleidžia Slėpinys kaip Trejybė. Meilės priėmimas kuria abipusiškumą, generuoja abipusiškumą. Tai Slėpinyje yra prigimtis. Būties prigimtis atsiskleidė Jėzuje iš Nazareto kaip meilė draugystėje, t.y. kaip pripažinta meilė. Tokiu būdu Tėvo atspindys yra Sūnus, begalinis Žodis, ir begalinėje paslaptingoje šio pripažinimo tobulybėje, kurioje mums virpa begalinis paslaptingas būties ištakų, Tėvo grožis (*Splendor Patris*), veikia kurianti paslaptinga Šventosios Dvasios galia.

Taigi aš, žmogaus aš, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, savitai atspindi vienos ir triasmenės Būties, kurios dėsnis, vadinasi, bus meilė, slėpinį būtent laisvės dinamizme, o dinamizmas, kuriame pasireiškia ši meilė, negali būti niekas kita kaip draugystė.

Tačiau lieka dalykas, kuris mano protui yra paslaptis: kodėl Dievas panorą dalyvaujančios būtybės ir kaip pastaroji neapriboja, neuždaro savo ribose Būties, nieko nepavagia iš Būties?

Tai yra centrinė Slėpinio vieta: kaip dalyvaujanti būtybė nieko nepavagia iš Būties.

4. Prašyti būti

Būdama laisva, dalyvaujančios būtybės prigimtis pasireiškia – iš karto pavartosime didingą žodį – kaip *malda*.

Jei laisvė yra Būties pripažinimas kaip Slėpinio, dalyvaujančios būtybės santykis su Dievu yra tik malda. Visa kita daro būtent Dievas.

Būtent maldoje Slėpinys dar išlieka, atsilaiiko kaip galutinis paaiškinimas; jis yra maldoje ir prašyme, nes malda yra prašymas, “prašymas būti”. Dievas nori, kad žmogus prašytų būti, kad jis tiek daug, taip nuoširdžiai pasakytų, kad Jis yra viskas, jog paprašytų to, ką jis jam jau davė: dalyvauti Būtyje.

Jei surta būtybė yra dalyvaujanti būtybė, laisvė malda padaro vienintele šios būtybės apraiška: visa tai, ką daro dalyvaujanti būtybė, yra iš savęs malda, t.y. prašymas. Taip pat ir tame, ką supranta ir jaučia, racionalus aš garbina Slėpinį, atsiduria priešais Slėpinį. Ne “priešais”, bet Slėpinio “viduje”. Jei yra malda ir prašymas, Slėpinyje yra ir laisvė.

Taigi ko prašyti? Prašyti būti; prašyti Būties, Slėpinio. Dalyvaujančios būtybės prigimtis pasireiškia kaip malda, kuri egzistenciškai yra prašymas, prašymas būti. Bet ko gali prašyti? Padaryti visa apimančia savyje būtį visame tame, ką daro. Egzistencijoje, t.y. būties kiekyje, kuris jai perduodamas, kuris ją sudaro, visame tame, ką ji daro (nes aš būtis realizuojasi veiksmu: „Ar valgote,

ar geriate, ar miegate, ar budite, ar gyvenate, ar mirštate“),¹² dalyvaujanti būtybė pripažįsta, kad Dievas yra viskas, kad viskas sukurta Dievo. *Omnis creatura Dei bona*: kiekvienas gi Dievo kūrinys yra geras.¹³ Viskas yra Dievas. Dievas yra viskas.

Teigiamu požiūriu “Dievas yra viskas”, ir laisvė yra pripažinti, kad Dievas yra viskas; pasyviu požiūriu, taip sakant, iš nebūties taško, “viskas yra Dievas”. Tai yra krikščioniškoji moralė. Krikščioniškoji moralė sutampa su šiuo pripažinimu, kuris tikrai įsitvirtina toje vietoje, kur Slėpinys tampa labiau paslaptimi, kurios negali ginčyti net žmogaus įsivaizdavimas, vaizduotė.

5. Svetimumo pasirinkimas

To, kas tikra, teisinga ir gera, priešingybė yra nuodėmė.

Ji bet kokiame veiksmo ir bet kokiame santykiuje, kad ir kokio būto lygmens ir kokia ji bebūtų, yra nepripažinti, kad Dievas yra viskas, kaip tikslas ir kaip metodas. Santykiuje nuodėmė yra negyventi visko kaip Dievo tvirtinimo. Nuodėmė yra nepripažinti Dievo kaip visa apimančių ištakų, iš kurių kyla bet kokio veiksmo tikslas ir metodas. “Vien Jis yra”. Tuomet niekas nėra mūsų.

Jei tai tampa prieštaravimu, taip atsitinka dėl nuodų, duodamų “melo tėvo”: ir šis prieštaravimas yra savo pačių stambeldystė.

Išties, Biblijoje stambeldystė yra galutinis nuodėmės sinonimas. “Melo tėvas” (kaip Jėzus sakys apie velnią) veikia, kad paskleistų racionalią stambeldystės galimybę.

Mes galime tik pasakyti: nuodėmė yra bet koks veiksmas, kuriame galėjimas pasakyti “Dievas yra viskas” tampa prieštaravimu, yra bet koks veiksmo aspektas, kuris gali nebūti nuoseklus “Dievas yra viskas” atžvilgiu.

Taigi žmogus arba bando pasišalinti, pasislėpti Būties esaties akivaizdoje (kaip pradžioje pirmieji du žmonės, Adomas ir Ieva) arba, galiausiai, paskutinę dieną pasiduoda nevilčiai: «Jie sakys kalnams ir kalvoms : “Griūkite ant mūsų ir apdenkite mus”»¹⁴.

Vietoj Dievo, kuris vaikščioja su Adomu ir Ieva, pučiant vakaro vėjui, artumo, *pasirenkamas svetimumas*. Vietoj to, kad eitų su Juo, Adomas ir Ieva pasirenko pašalietį, kažką svetima pačiai jų patirčiai, svetimą, melo tėvą, Šetoną, kurio vienintelis apibrėžimas yra “būti prieš”. Jo laisvės esmė yra “būti prieš”: ne parodyti, kad Dievas nėra viskas, bet būti prieš akivaizdybę, kad Dievas yra viskas. Tokia yra jo prigimtis, kaip kiekvienos nuodėmės prigimtis. Prieš akivaizdybę, prieš tai, ką parodo patirtis, Šetonas, kaip pagundą, parodo Būtį kaip melo ir blogio šaltinį, kaip apgaulingą viziją. Taip melo tėvas įrodo savo apgavystę. Todėl žmogiškoje patirtyje iškyla kaip kažkas prieš tiesą ir žmogaus gerį: kaip *pašalietis*, nes Adomas ir Ieva nežinojo, kad tai buvo velnias, žalčio pavidalu buvo pašalietis, svetimas jų patirčiai.

Maištaudamas žmogus prisišlieja prie jo būčiai svetimos tikrovės, prisišlieja prie “pasaulio”, kaip sako Jėzus, t.y. prie aukščiausios valdžios, kuri turi įprastą išvaizdą (kaip Adomo ir Levos žaltys turi gyvūno išvaizdą), bet viduje nėra tas, kas sakosi esąs, nėra tas, kas rodosi esąs, viduje „nėra“. Taip pat ir Šetonas yra Dievo plane dalyvaujanti būtybė ir todėl yra Dievo; būtent šito nepriėmimas, nepripažinimas daro nelaimingą jį ir, vadinasi, nusidedantį žmogų.

Tai paaiškina iš vienos pusės, kodėl tas, kas eina moralės, suvokiamos kaip pripažinimo, kad Dievas yra viskas, kryptimi, yra džiugus; randa netgi laimę ir bet koku atveju ramybę net ir liūdniausioje situacijoje. Iš kitos pusės, tas, kas seka, kas pasiduoda melo tėvui, velniui, kuris nepripažįsta, kad Dievas yra viskas, nors ir yra jo sukurtas, kas pasiduoda pašaliečiui, yra auka, vergas ir auka pirminės priežasties, kuri jo nekenčia, jo nemyli ir kuri yra pasaulis: tampa pasaulio vergu ir,

¹² Plg. 1Kor 10,31; 1Tes 5,10.

¹³ 1Tim 4,4.

¹⁴ Oz 10,8.

kuo labiau daro karjerą, tuo labiau ši vergystė tampa akivaizdi. „Žiūrėkite, kiek šeiminkų turi tie, kas nenori turėti vienintelio Viešpats“,¹⁵ sakė šv. Ambraziejus.

---

¹⁵ «*Quam multos dominos habet qui unum refugerit*» (Šv. Ambraziejus, “*Epistulae extra collectionem traditae*, 14,96”, in *Tutte le opere di sant’Ambrogio - Discorsi e Lettere II/III. Lettere (70-77)*, Biblioteca Ambrosiana – Città Nuova Editrice, Milano – Roma 1988, pp. 312-313).

“VISA IR VISUOSE - KRISTUS”

1. Žmogaus prigimtis ir likimas

“Visa ir visuose - Kristus”.¹⁶ Šis šv. Pauliaus sakinytis nusipelnė citatos, kurią randame šv. Maksimo Išpažinėjo *Mistagogijoje*.

“Kristus“, sako, „yra [...] visa ir visuose, Jis, kuris viską talpina savyje savo unikalia, begaline ir išmintingiausia galia – kaip centras, į kurį subėga [visos] linijos – idant vienintelio Dievo kūriniai neliktų svetimi ir priešiški vieni kitiems, bet turėtų bendrą buveinę, kurioje galėtų parodyti savo draugystę ir taiką”.¹⁷ Tai viso to, ką galvojame ir jaučiame savo tikėjimo įsitikinimuose, šaknų apibendrinimas.

Visų pirma, šv. Pauliaus sakinytis. Jei “Dievas yra viskas visame kame”, ką reiškia “visa ir visuose - Kristus”? Teologija dažnai mėgina sutapatinti šiuos du teiginius, pakeisdama pirmame jų “visa” žodžiu “visi”. Tačiau Pirmame laiške korintiečiams (15,28) sakoma: “Kai jam bus visa pajungta, tuomet ir pats Sūnus nusilenks tam, kuris buvo viską jam pajungęs, kad Dievas būtų viskas visame kame [*hina ê(i) ho theós pánta en pásin*]”.¹⁸ Graikiškas žodis *en pásin* yra tiek vyriškos, tiek niekatrosios giminės. Tačiau šiuo atveju, atsižvelgiant į šv. Pauliaus formuluotės kontekstą, šis terminas gali būti verčiamas tik niekatrosios giminės žodžiu: “Jam bus visa pajungta [...] buvo viską jam pajungęs, kad Dievas būtų viskas (*pánta*) visame kame (*en pásin*)». “Dievas viskas visame kame” yra ne tik galimas, bet būtinas vertimas, atsižvelgiant į galutinį ir globalesnį formuluotės kontekstą.

Laiške kolosiečiams (3,11) atsiranda kita formuluotė: “Čia jau nebėra nei graiko nei žydo, nei apipjaustyto nei neapipjaustyto, nei barbaro nei skito, nei vergo nei laisvojo, bet visa ir visuose – Kristus” (*allá tá pánta kái en pásin Christós*). Čia *en pásin* yra vyriškos giminės daugiskaita; kontekstas tai pabrėžia ir motyvuoja, taigi teisingas vertimas yra “visa ir visuose”.

Skirtumas turi esminę prasmę.

Visų pirma, “visa ir visuose - Kristus” pagal savo ontologinę vertę yra saitas tarp Kristaus asmens paslapties ir kiekvieno žmogaus asmens prigimties bei likimo: tai yra tikra, ontologinė “visa ir visuose - Kristus” vertė. Todėl Jėzus paskutinėje kalboje prieš savo mirtį aukštutiniame kambaryje, kreipdamasis į Tėvą, tarė: “Man davei galią į visus žmones [pažodžiui: “visus kūnus”], kad teikčiau amžinąjį gyvenimą visiems, kuriuos esi man atidavęs”.¹⁹

Tačiau, antra, “visa ir visuose - Kristus” reiškia, kad Kristus ne tik ontologiškai, bet ir žmogaus savimonei yra pirmapradis šaltinis, galutinis ir adekvatus pavyzdys, kad žmogus sukurtų ir gyventų savo santykį su Dievu (Kūrėju) ir su kitu žmogumi (kūriniu), savo santykį su visata, su visuomene ir su istorija.

2. Imituoti Kristų

Kodėl santykis su Dievu yra santykis su Jėzumi? Nes Jėzus yra Dievo kaip Slėpinio, Trejybės kaip Slėpinio atsiskleidimas, apsiereiškimas. Todėl „moralė“ žmogui yra Jėzaus Kristaus, žmogaus Jėzaus, Jėzaus žmogaus-Dievo, žmogaus, kuriame Dievas yra, elgesio imitavimas.

Jis visiems yra Mokytojas (*Magister adest*: “Mokytojas atėjo”.²⁰ „Nesivadinkite mokytojais, nes vienas jūsų Mokytojas“²¹), Mokytojas, kurį reikia atrasti, klausyti ir sekti: „Palaiminti tie, kurie

¹⁶ Kol 3,11.

¹⁷ Šv. Maksimas Išpažinėjas, *Mistagogija*, I.

¹⁸ 1Kor 15,28.

¹⁹ Plg. Jn 17,2.

²⁰ Jn 11,28.

²¹ Plg. Mt 23,8.10.

klausosi Dievo Žodžio ir jo laikosi savo gyvenime“.²² Kristaus imitavimas yra tiesos pažinimas, tiesos praktika visiems žmonėms.

Jėzus Kristus tebegyvuoja istorijoje, visais laikais, Bažnyčios paslapyje, savo Kūne, kurį sudaro visi tie, kuriuos Tėvas atidavė į jo rankas, kaip sako Jis pats, ir kuriuos Jis savo Dvasios jėga Krikšte sutapatino su savimi kaip savo Kūno narius. Kristaus mokymas yra Bažnyčios mokymas – ir todėl jam tapatus – nes ji autentiškai jį skaito ir girdi.

Čia norėčiau išsakyti vieną pastebėjimą. Tai, ką sakėme anksčiau apie valdžią, galioja, kaip svaiginantis aspektas, autoritetui, kaip jis galėtų būti gyvenamas Bažnyčioje. Jei jis nėra tėviškas ir, vadinasi, motiniškas, gali tapti didžiausio nesusipratimo šaltiniu, klastingu ir naikinančiu instrumentu melo, Šėtono, melo tėvo, rankose.²³ Tačiau visada, sukrečiančiu ir paradoksaliu būdu, Bažnyčios autoritetui galiausiai reikia paklusti.

Instituciniu požiūriu juo yra, nes tai, ką jis sako, yra Tradicijos įrankis ir priemonė, t.y todėl, kad formaliai yra ortodoksinis tikėjime ir atsidavęs praktikoje Popiežiaus autoritetui. Todėl instituciniu požiūriu autoritetas yra kontingentiška forma, kurią prisikėlusio Jėzaus esatis naudoja kaip veikiančią jo draugystės su žmogumi, su manimi, su tavimi, su kiekvienu iš mūsų išraišką. Tai yra įspūdingiausias Bažnyčios paslapties aspektas, kuris labiausiai paveikia žmogaus savimeilę, patį žmogaus protą.

Kristaus mėgdžiojimo, Kristaus imitavimo reikšmę Bažnyčia autentiškai nurodo visiems žmonėms, bet iš pradžių ir visų pirma pakrikštytiems žmonėms, tikintiesiems. Taigi Bažnyčia yra šaltinis, su kuriuo lyginama visa moralė, gyvenimo kaip pareigos suvokimo ir siekio ją atlikti moralumo apibrėžimas, Kristaus, vienintelio žmonijos mokytojo, sąmoningumo šviesoje (*Unus est enim Magister vester*²⁴). Krikšte, pamatiniame geste, per kurį Bažnyčios gyvenime žmogus įvesdinamas į Kristaus paslaptį, gimsta „naujas kūrinys“.²⁵ Tai yra nauja ontologija, nauja būtybė, naujas, neišivaizduojamas dalyvavimas Būtyje, Būtyje kaip Slėpinyje. Iš čia atsiranda nauja moralė.

Bet kaip įmanoma imituoti Kristų, žmogų Jėzų iš Nazareto, esant begaliniam kiekvieno žmogaus, kuris Juo tiki, paslaptingos tapatybės skirtumui? Kokia paslaptinga tapatybė gyvuoja kiekviename žmoguje, kuris Juo tiki!

Jėzus yra žmogus, kuriam Dievo Dvasia leido gimti – kaip kiekvienam žmogui – iš moters, gyventi ir mirti kaip motinos sūnui; jo aš, jo asmenybė susitapatina su pačia Slėpinio prigimtimi, todėl tai, ką buvo ir yra galima sužinoti apie Slėpinį, buvo nedelsiant Jo apreikšta.

Taip sužinojome, kad žmogus Jėzus yra imanentiškas Dievo Žodžiui, Tėvo Sūnui. Todėl Kristaus imitavimas yra įmanomas, jeigu žmogus pripažįsta save patį Dievo kaip Tėvo “įvaikiu”, paslaptinai dalyvaujančiu Dievo prigimtyje, pasirinktu Jėzaus, žmogaus-Dievo, būti Jo dalimi krikšto paslapyje, padarytu jo Kūno nariu.

Visam šitam Bažnyčia naudoja apibrėžimą “įvaikis”, ji yra paraginama Jėzaus Dvasios mūsų buvimą sūnumis vadinti „įvaikyste“. “Bet, atėjus laiko pilnatvei, Dievas atsiuntė savo Sūnų, gimusį iš moters, pavaldų įstatymui, kad mes įgytume įvaikystę. O kadangi esate įvaikiai, Dievas atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: „Aba, Tėve!“ Taigi tu jau nebe vergas, bet įvaikis; o jeigu įvaikis, tai Dievo valia ir pavaldėtojas, Kristaus bendrąpėdinis”.²⁶ Todėl Apokalipsės pabaigoje sakoma: “Nugalėtojas [kas seks Kristų kryžiuje, tame kryžiuje, kuris jį nuveda iki Prisikėlimo ir iki viešpatavimo visam pasauliui] pavaldės viską, ir Aš būsiu jo Dievas, o jis bus mano sūnus”.²⁷ Čia kalbama apie žmogų, pašauktą ir šaukimui ištikimą žmogų.²⁸

²² Plg. Lk 11,28.

²³ Plg. Jn 8,44.

²⁴ Mt 23,8.

²⁵ Gal 6,15; plg. 2Kor 5,17; Ef 4,23; Kol 3,9-10; Jok 1,18; 1Pt 1,23.

²⁶ Gal 4,4-7; plg. Rom 8,14-17.19-23; Gal 3,26.

²⁷ Apr 21,7.

²⁸ Plg. Ef 1,5; Žyd 2,10; 12,5-8.

Jei moralė žmogui yra imituoti Kristų, tuomet dabar paklauskime savęs: koks yra Kristaus elgesys Dievo atžvilgiu, žmogaus kaip artimo atžvilgiu, t.y. kito, sukurto Tėvo, visuomenės ir, vadinsi, istorijos, visos žmonijos istorijos atžvilgiu?

3. Dievas yra Tėvas

Visų pirma, visas Jėzaus, žmogaus-Dievo, elgesys Dievo atžvilgiu yra paženklintas pripažinimo, kad Dievas, Slėpinys, yra *tėvystė*. Jėzaus sąmonėje gyvuoja suvokimas, kad Tėvas, “Dievas, kuris yra viskas visame kame”, dalyvauja visur. „Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: Sūnus nieko negali daryti iš savęs, o vien tai, ką mato darant Tėvą; nes ką Jisai daro, lygiai daro ir Sūnus. Nes Tėvas myli Sūnų ir rodo Jam visa, ką pats daro. Ir Jam parodys dalykų, dar didesnių už šituos, kad jūs stebėsitės”.²⁹

Jėzus įveda žmogų į šios tėvystės, aukščiausio artumo Slėpiniui, kuris jį sudaro, kuris kuria visus dalykus, pripažinimą. “Melsdamiesi“, sako Jėzus, „nedaugiažodžiaukite kaip pagonys; jie tariasi būsią išklaudyti dėl žodžių gausumo. Nedarykite taip kaip jie. Jums dar neprašius, jūs Tėvas žino, ko jums reikia. Todėl melskitės taip: “Tėve mūsų, kuris esi danguje” [t.y. radikaloje kuriančioje dalykų gelmėje]». ³⁰

«“Aš esu“, pasakys Jėzus apie save, „kelias, tiesa ir gyvenimas. Niekas nenuėina pas Tėvą kitaip, kaip tik per mane. Jei pažinote mane, tai pažinsite ir mano Tėvą. Jau dabar jį pažįstate ir esate matę”. Pilypas jam sako: “Viešpatie, parodyk Tėvą, ir bus mums gana”. Jėzus taria: “Jau tiek laiko esu su jumis, ir tu, Pilypai, vis dar manęs nepažįsti! Kas yra matęs mane, yra matęs Tėvą!”». ³¹

Vienintelis Viešpats, Slėpinys, kuriantis visus dalykus ir visą laiką, kuriame dalykai yra, egzistuoja, mums tampa artimas per Jėzų (žmogų, kurį Jis pasirinko ir kurį iškart padarė savo dieviškos prigimties, paties Slėpinio prigimties dalimi, t.y. dalyviu). Šiame žmoguje matome atsiskleidžiant tai, ką, žmogiškais terminais kalbant, būtų išpuikimas apibrėžti (galėtų būti troškimo viršūnės, pirmapradžio savo sąmoningumo troškimo išraiška, bet kiek tai neužtikrinta, kiek reta, neužtikrinta ir kupina žmogaus mąstymo klaidos, klaidžiojančios priežasties ar formos!): Dievas yra Tėvas, Slėpinys yra tėviškas. Kas dar yra artimiau už radikalų pozityvumą, už gerį, kurio, kaip žmogiškos patirties, šaltinis yra tėvas?

4. Jėzaus elgesys su Tėvu

Taigi kaip Jėzus elgiasi su Tėvu? Jei Jis mums visų pirma atskleidžia, kad Dievas yra Tėvas, Slėpinys yra Tėvas, kaip jis elgiasi su Juo?

a) Jėzus pabrėžia šio Tėvo, šio Slėpinio kaip Tėvo kūrybinę galią: tai elgsena su tėvu, kuris yra *Kūrėjas*. Jis yra žmogiškos egzistencijos, kuri yra kelias tobulumo link, žmogaus gyvenimo, kuris yra silpnumas, trapumas, nenuoseklumas ir svaigulys, viso šito, taip pat ir viso šito, taip pat ir savo kūrinio, esančio šiose sąlygose, Kūrėjas, Jis yra Atpirkėjas, Jis atperka.

Kristus kreipiasi į Tėvą kaip į Kūrėją.

Jis yra pirmasis žmogus, turintis adekvatų ir tobulą sąmoningumą, kad visas jo žmogiškas turinys yra Tėvo esatis. Apmąstant kai kuriuos Evangelijos pagal šv. Joną skyrius (penktą, šeštą, septintą ir aštuntą), Kristaus žodžiuose atrandama vyraujanti mintis: Jis daro tai, ko nori Tėvas. Jis regi Tėvą, Jis nedaro nieko kita, išskyrus tai, ką mato darant Tėvą. Kai žiūrėjo į krentantį žvirblį, kai stebėjo laukų lelijas, javapjūtę, žmogaus plaukus, kas jam suteikė tikrumo, surandant visuose dalykuose

²⁹ Jn 5,19-20; plg. Lk 2,49.

³⁰ Mt 6,7ss.

³¹ Jn 14,6-9.

motyvą prieiti iki pasaulio prasmės, jo gyvenimo prasmės? Tai, kas leisdavo pražysti šiam tikrumui, buvo jo ryšys su Tėvu, Tėvo draugija.³²

Taigi mums imituoti Jėzų yra visų pirma patirti kiekvieno veiksmo religiškumą. Šis pirmas moralumo judesys, šis pirmas punktas mums yra aiškus: patirti kiekvieno veiksmo religiškumą. Šv. Paulius tą sako daugelį kartų: “Kad mes ir budėdami, ir miegodami gyventume susivieniję su juo”;³³ “Ar valgote, ar geriate, ar šiaip ką darote, visa darykite Dievo garbei”;³⁴ arba Kristaus garbei, nes Dievas su mumis bendrauja Jėzaus žodžiuose, Jėzaus asmenyje.

Kristui dinamiškas egzistencijos dėsnis yra paklusimas (gyventi viską dėl Kito priešasčių); mums jis maksimaliai pasireiškia aukojime. Aukojimas yra pripažinimas, kad, kaip Dievas, taip ir Kristus yra viso gyvenimo *substantia*, tai reiškia, yra žmogaus ir bet kokios gyvenimo tikrovės santykio pagrindas ir prasmė, t.y. vertė. Santykio tarp žmogaus ir bet kokios gyvenimo tikrovės vertė yra Kristus, kad ir koks tas santykis būtų. Prasmė yra Kristus: todėl paklusimas, aukojimas yra gyventi dėl priešasčių, kurios susitelktų į žodį Kristus, kaip Kristus gyvena dėl Tėvo priešasčių. Taigi iš čia kyla kiekvieno gesto, kiekvieno veiksmo, kiekvieno santykio religiškumas.

b) Antra, Jėzaus elgesys su Dievu Tėvu yra kaip *aukščiausia tobulybė*, ir tai apibūdina gyvenimą kaip nuolatinį ėjimą link Jo: „Taigi būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas“.³⁵ Tobulumo kelias yra žmogaus egzistencijos prasmė. Egzistencijos tikslas yra tas, kad kūrinys kaip galima labiau gyventų gyvenimą kaip siekį Slėpinio tobulybės link.

Tokiu būdu moralumas yra išgyvenamas ne kaip mato ar įstatymų apibrėžimas, bet kaip siekis imituoti Kristų ir susidurti su pasekmėmis: “Kol dangus ir žemė nepraeis, nė viena raidelė ir nė vienas brūkšnelis neišnyks iš Įstatymo“.³⁶ „Nemanykite, jog aš atėjęs panaikinti Įstatymo ar Pranašų. Ne panaikinti jų atėjau, bet įvykdyti”;³⁷ tai yra, dėl šio siekio, kad jis taptų įmanomas. “Kiekvienas, kas turi jame tokią viltį, skaistina pats save, nes ir jis yra skaistus”:³⁸ tai yra moralumas kaip nuolatinis siekis imituoti Kristų, paklūstantį Tėvui.

Ką reiškia “nepanaikinti jų atėjau, bet įvykdyti”, t.y. padaryti, kad tai taptų įmanoma? Siekis yra kaip galutinė ir nuolatinė laisvės išraiška “Dievo, kuris yra viskas visame kame” atžvilgiu. Išties, kad šis siekis žmoguje taptų nuoseklus, yra malonė. Taigi moralumo krislelis yra nuoširdus šios malonės prašymas. Nuoširdus prašymas yra esminė maldos forma: tai – maldavimas. Kaip ir muitininko atveju. „Du žmonės atėjo į šventyklą melstis. Vienas buvo fariziejus, o kitas muitininkas. Fariziejus atsistojęs taip sau vienas meldėsi: 'Dėkoju tau, Dieve, kad nesu toks, kaip kiti žmonės – plėšikai, sukčiai, svetimautojai – arba kaip šis va muitininkas. Aš pasninkauju du kartus per savaitę, atiduodu dešimtinę iš visko, ką įsigyju'. O muitininkas stovėjo atokiai ir nedrįso nė akių pakelti į dangų, tik mušėsi į krūtinę, maldaudamas: 'Dieve, būk gailestingas man nusidėjėliui!' Sakau jums: šitas nuėjo į namus nuteisintas, ne anas. Kiekvienas, kuris save aukština, bus pažemintas, o kuris save žemina, bus išaukštintas“.³⁹

Tas, kas sako “aš gebu”, “aš turiu valdžią”, “aš turiu jėgą”, atras įrodymą, kad ne iš savęs, bet tik iš Kito, kurio prašo, gali visa tai turėti.

Taigi moralėje prašymas ir maldavimas svarbesni už plano sėkmę: tai būtų išpuikimas, ne planas, jei nebūtų prašymas. Kokią didelę tiesą mums vėl siūlo šis Evangelijos palyginimas!

c) Galiausiai pažvelkime į Jėzaus elgesį su Dievu Tėvu kaip Atpirkėju, taigi kaip *gailestingumą*.

³² Plg. L. Giussani, *Alla ricerca del volto umano*, Bur, Milano 2007, p. 59, 79.

³³ 1 Tes 5,10.

³⁴ 1 Kor 10,31.

³⁵ Mt 5,48; plg. Lk 6,36.

³⁶ Mt 5,18.

³⁷ Mt 5,17.

³⁸ 1Jn 3,3.

³⁹ Lk 18,10-14.

“Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“.⁴⁰ Taigi šio Sūnaus, šio įsikūnijusio Žodžio, sutapatinto su žmogumi, gimusiu iš moters, prasmė yra išbaigta atskleisti Slėpinio meilę, meilę, kurią Slėpinys jaučia savo kūriniai: visiškai atskleisti Dievo Tėvo meilę.

Kristus, šis žmogus, gimęs Betliejuje, gyvenęs Nazarete tą tikslia ir trumpalaikę istorijos akimirka, yra mūsų Likimas, tapęs esatimi ir draugija, yra Dievo slėpinys, tapęs esatimi ir nuolatine draugija visą savo kūrinio laiką. „Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“;⁴¹ tai aukščiausias Kūrėjo kaip meilės teigimas.

Jėzuje atsiskleidžia Dievo santykis su savo kūriniai kaip meilė ir, vadinasi, kaip gailestingumas.

Sunku suprasti, ką žodis gailestingumas ar atleidimas prideda prie žodžio meilė, nes prie žodžio meilė negalima pridėti nieko; bet prie mūsų šio žodžio prasmės suvokimo žodis gailestingumas prideda Slėpinio veiksnį, dėl kurio visi mūsų matai ir įsivaizdavimai žlunga. Gailestingumas yra Slėpinio pozicija, nurodo Slėpinio poziciją bet kokio žmogiško silpnumo, klaidos ir užmaršumo atžvilgiu: Dievas bet kokio žmogaus nusikaltimo akivaizdoje jį myli.

Šio gailestingumo priėmimas, šio gailestingumo pripažinimas yra aukščiausias moralumas, moralumo viršūnė; toks priėmimas yra autentiško pripažinimo, kurį žmogus, žmogaus laisvė padaro Slėpinio, Slėpinio kaip visa ko šaltinio, „Dievo visko visame kame“ atžvilgiu, gelmė.

Negalima maldauti Dievo Tėvo, jei nesi patikėjęs savęs gailestingumui.

5. Iš draugystės kyla moralumas

Trumpai tariant, Jėzaus elgesys su Dievu Tėvu yra Slėpinio kaip Gailestingumo pripažinimas ir priėmimas. *Taigi Jėzaus ir Tėvo santykis yra aukščiausias draugystės įgyvendinimas.*

Jėzus kaip žmogus pripažįsta ir sutinka būti Jis pats Tėvo gailestingumu. Taip Jis sutinka mirti: „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką darą“.⁴²

Kaip žmogui Jėzui paklusimas Tėvui yra dorybės šaltinis ir viršūnė, taip žmogui moralumas gimsta kaip dominuojanti, neatremiama simpatija vienam esančiam asmeniui: Jėzui. Nepaisant visko – traukos, skausmo ir nusikaltimo – prisirišimas prie Jėzaus nugali. Taigi žmogaus moralumas gimsta kaip draugystė su Dievu kaip Slėpiniu ir, vadinasi, su Jėzumi, per kurį ir kuriame Slėpinys atsiskleidžia, apsireiškia, skelbia save.

Tikra draugystė yra kiekvienas santykis, kuriame kito poreikiu dalijamasi iki galutinės jo prasmės, tai reiškia tame likime, kuriam pažadina kiekvienas poreikis ir kuris sudaro žmogaus troškulio ir alkio tikslą. Žmogui priimti meilę, pasireiškiančią Dievo, Slėpinio, kuris tapdamas žmogumi Jėzuje, sutinka mirti, mirti už visus savo vaikus, valioje, yra moralumo, kuris iš tiesų gimsta kaip draugystė su Dievu, šaltinis. Kaip Jėzui moralumas gimsta iš to, kad jis sutinka būti Tėvo gailestingumo subjektu – Jis priima šį Slėpinį, kuris Jam apsireiškia, priima jį mirdamas už žmones – taip žmogui, kiekvienam žmogui, moralumas gimsta kaip draugystė su Juo, su Dievu Jėzuje.

Moralumas gimsta kaip draugystė su Dievu kaip Slėpiniu ir, vadinasi, su Jėzumi. Žmogaus santykis su Dievu kaip Slėpiniu ir, vadinasi, su Jėzumi prasideda ir išsipildo visoje savo didybėje, paprastume, tiesoje ir užtikrintume šv. Petro *taip* Jėzui, kuris jo klausė: “Simonai, ar myli mane?”.

Dėl Petro „taip“ moralumas yra atradimas Esaties, prie kurios prisišliejama taip, kad visas gyvenimas, detalės ir visuma, siekia būti jos sukurtas, kad pamalonintų tą Esatį. Todėl krikščioniui moralumas yra *meilingas prisišliejimas*.

⁴⁰ Jn 3,16.

⁴¹ Mt 28,20.

⁴² Lk 23,34.

6. Šviesa, jėga ir pagalba žmogui

Dabar atidžiau pažvelkime į Jėzaus elgesį su kitu, t.y. su žmogumi, kaip su artimu.

Trumpai tariant, jis yra dalijimasis žmogaus gyvenimu save parodant kaip šviesos, t.y. aiškumo ir tiesos, jėgos ir pagalbos, šaltinį.

a) Kaip šviesos šaltinis: “Buvo tikroji šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ir ji atėjo į šį pasaulį”⁴³ arba, kaip Jėzus pasakys per paskutinę vakarienę: “Aš apreiškiau Tavo vardą žmonėms, kuriuos man davei iš pasaulio. Jie buvo Tavo, o Tu juos atidavei man, ir jie laikėsi Tavojo žodžio. Dabar jie suprato, jog visa, ką man esi davęs, iš Tavęs kyla. Tavo man patikėtus žodžius aš perdaviau jiems”⁴⁴.

Todėl mums, žmogui, kurį Jis pasirenka, vertybės, pagal kurias reikia vertinti, yra tos, kurias atidžios tam, ką sako Žodis, nes jis yra esantis Jėzus, nes jis yra Esatis dabar. Bet tai yra Bažnyčios bendruomenė, kuriai priklausome; ji yra veidas tos Esaties arba tai, kame tos Esaties veidas tampa patiriamas, tampa *ženklų*, bet tokiu ženklu, kuris savyje talpina tai, ko ženklas yra. Bažnyčios bendruomenė yra vieta, kurioje Kristaus esaties įvykis atsinaujina, tampa naujas, atgimsta.

Metodas, kurį Slėpinys naudojo, kad save atiduotų, kad atsiskleistų savo kūrinui, yra sakramentinis metodas: ženklas, talpinantis Slėpinį, kurio ženklas jis yra. Bažnyčios bendruomenė yra šio ženklo aspektas, yra matomas to veido aspektas; yra tos Esaties rūbas, kaip Jėzaus rūbas mažiems vaikams, kurie buvo šalia Jo. Tie ketverių-penkerių metų mažutėliai, kurie jį supo ir kabinosi jam į kojas, kišdavo savo veidelį tarp jo rūbų ir nematė jo veido, neišsidėmėdavo jo veido, jo net nematydavo turbūt. Bet buvo ten su Juo. Taip rūbas, vientisa tunika, kuria Jėzus buvo apsivilkęs, jų akyse išlikdavo labiau nei jo veidas. Analogiškai, mums Jėzus tampa patiriamas, tampa suvokiamas bažnytinėje bendruomenėje tarsi ji būtų rūbas, per kurį mūsų menkumas užmezga santykį su jo realia esatimi.

Klausyti autoriteto, taigi Popiežiaus ir oficialių Bažnyčios šaltinių, balso yra kaip priešnuodis prieš troškulio malšinimą žiniasklaidos šūkiu.

“Ir nesekite šiuo pasauliu, bet pasikeiskite atsinaujindami dvasia, kad galėtumėte suvokti Dievo valią – kas gera, tinkama ir tobula”⁴⁵ Didis tikėjimo persekiojamasis iš Čekoslovakijos prieš keletą dešimtmečių Josef Zvěřina⁴⁶ savo *Laiške Vakarų krikščionims*⁴⁷ mums pacitavo šią ištrauką iš šv. Pauliaus Laiško romiečiams.

Vertinimas, kuriuo sprendžiama apie žmogaus veiksmą ir dieną, yra tiesos pažinimas per Bažnyčią, nes ji yra Tiesos esatis. Ne „teologų“ Bažnyčia, bet sakramentų, Popiežiaus ir apie jį susivienijusių Vyskupų žodžio Bažnyčia, Bažnyčia tų, kurie nusižemindami ir kentėdami dėl didžio laukimo (kuris nugali kančią vilties džiaugsmu), pripažįsta Popiežiaus ir Vyskupų, kurie vadovauja šiai tikros Bažnyčios tikrovei, žodį.

Galbūt tam tikromis Jėzaus gyvenimo akimirkomis kokia nors pamaldī moteris ar žmogiškai pažengęs ir jautrus mokinys bus pasakęs: „Vargšas Jėzus!“. Analogiškai galime pasakyti su tuo pačiu gailestingumu, dėl to paties motyvo ir dėl tų pačių priežasčių: „Vargšė Bažnyčia!“. Ne kaip neigiamą vertinimą, bet kaip melancholišką konstatavimą ir vis dėlto kupiną tikrumo dėl Prisikėlimo šiandienos Bažnyčios gyvenime.

b) Jėzus kaip *jėgos* šaltinis: „Nuo manęs atsiskykę, jūs negalite nieko nuveikti“⁴⁸ Kas žino, kaip apaštalai per paskutinę vakarienę, toje paskutinėje vakarieneje, tą vakarą, jau ir taip kupiną jaudulio

⁴³ Jn 1,9.

⁴⁴ Jn 17,6-8.

⁴⁵ Rom 12,2.

⁴⁶ Josef Zvěřina (1913-1990), čekų dvasininkas, teologas ir meno istorikas.

⁴⁷ J. Zvěřina, «Lettera ai cristiani d'Occidente», in *Scritti per una "Chiesa della compassione"*, parengė M. Guidetti, Jaca Book, Milano 1971, pp. 177-178.

⁴⁸ Jn 15,5.

ir siaubo, išgirdo tariant šį sakinį: “Nuo manęs atsiskyrę jūs negalite nieko nuveikti”. Todėl būkime maldautojais, o Kristaus nušviesta maldavimo forma yra sakramentai. Sakramentas kaip aukščiausia maldos forma “yra prašymas, su kuriuo žmogus, net ir paskendęs savo varguose, kreipiasi į Dievą tarsi pro mažą troškimo būti išlaisvintu plyšį”.⁴⁹

c) Galiausiai kaip *pagalbos* šaltinis: “O aš tarp jūsų esu kaip tas, kuris patarnauja”.⁵⁰ “Žmogaus Sūnus irgi atėjo ne tam, kad jam tarnautų, bet pats tarnauti ir savo gyvybės atiduoti”.⁵¹ Tampa visų tarnu, nes būtent Jis teikia energijos žmogui eiti keliu savojo Likimo, t.y. Jo, link.

Taip visi santykiai su kitais Jėzuje yra dalijimasis. Nėra teisingo santykio, jei jis nėra dėl Likimo: ištis, į ten linksta kiekvienas žmogiškos būtybės, dalyvaujančios būtybės, besivadinančios žmogumi, poreikis. Kai žmogus tuo gyvena, priima tai, visuose santykiuose ieško kito likimo, tuomet visi santykiai yra geri ir visuose santykiuose žmogus priima *pagalbą*, kuri jam ateina iš Slėpinio per kitą, ar ji būtų maža ar didelė; nes per kitą Slėpinys padeda žmogui, kai žmogus palaiko santykius – santykį su gyvenimo draugu, su kitu – suvokdamas Likimą.

Tuomet kiekviename santykiuje pradedama nuo pozityvios hipotezės. Slapta kiekvieno santykio siela yra draugystė: trokšti kito likimo, sutikti, kad kitas trokštų mano likimo. Jei pripažįstu ir sutinku, kad kitas veikia dėl mano likimo, tuomet tai yra draugystė.

Krikščionišku požiūriu draugystė yra broliška draugystė, yra artimiausia draugystė. Ją labai gražiai aprašo šv. Bernardas: “Artimo meilė gimdo draugystę, yra tarsi jos motina [artimo meilė yra meilė kitam kaip jo gerojo likimo teigimas, kaip troškimas teigti, kad išsipildytų teisingas jo likimas, nes Kristus yra Slėpinys, kurio dalis jis yra ir kuriame dalyvauja]. Tai – Dievo dovana, kylanti iš Jo, nes mes esame kūniški. Jis padaro taip, kad mūsų troškimas ir mūsų meilė prasidėtų kūne. Mūsų širdyje Dievas įrašo tokią meilę mūsų draugams, kurios jie negali įskaityti, bet kurią mes jiems galime atskleisti. Iš to kyla artumas, dažniau *affectus*, gilus neišreiškiamas prisirišimas, kuris yra patirtis ir kuris nustato draugystei teises ir pareigas”.⁵²

Tokia yra šv. Petro, Simono, Jono sūnaus, draugystė su Jėzumi, kai jis dar nežinojo, nebuvo pastebėjęs, nebuvo visiškai suvokęs to, ką Jėzus norėjo apie save pasakyti.

“Būtent artimo meilė gimdo draugystę, yra tarsi jos motina”. Artimo meilė yra santykis, kuriame ieškoma kito likimo su tam pašauktojo sąmoningumu, tikrai suvokiant, kad kito likimas yra Jėzus, Dievas, tapęs žmogumi, nes per tą žmogų būtent Dievas užmezga santykį su mumis.

7. Pasaulio istorijoje: ekumenizmas ir taika

Galiausiai Jėzaus elgesys su visuomene kaip institucija.

a) Visų pirma pažvelkime į Jėzaus elgesį su institucija, vadinama valstybe, nacija arba, dar geriau, tėvyne, iš pradžių tauta, tauta toje tėvynėje. Šiuo požiūriu esama įspūdingų citatų.

„Aš esu siųstas tik pas pražuvusias Izraelio namų avis“. ⁵³ Čia yra pabrėžta tėvynės ar visuomenės, išreiškiančios tautą, jos savybių ir taip pat jos nustatytų ribų vertė. Bet ši meilė tėvynei turi naudingą likimą visam pasauliui: „Pradedant nuo Jeruzalės, jo vardu visoms tautoms bus skelbiama, kad gautų nuodėmių atleidimą“. ⁵⁴

⁴⁹ L. Giussani, *Perché la Chiesa*, Tomo 2: *Il segno efficace del divino nella storia*, Jaca Book, Milano 1993, p. 92; dabar L. Giussani, *Kodėl Bažnyčia?*, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius, 2007, p. 211.

⁵⁰ Lk 22,27.

⁵¹ Mt 20,28.

⁵² Plg. Bernardas Klervietis, “Lettera 11,2.8. Ai monaci della Certosa e al priore Guigone”, *Lettere. Parte prima 1-210*, in *Opere di san Bernardo VI/1*, Scriptorium Claravallense - Fondazione di Studi Cistercensi, Milano 1986, pp. 103, 107, 111.

⁵³ Mt 15,24.

⁵⁴ Plg. Lk 24,47.

Vieną vakarą Jėzus mato savo miestą nuo kalvos ir verkia dėl jo, galvodamas apie jo žlugimą: „Jeruzale, Jeruzale! Tu žudai pranašus ir užmuši akmenimis tuos, kurie pas tave siūsti. Kiek kartų norėjau surinkti tavo vaikus tarsi višta savo viščiukus po sparnais, o tu nenorėjai! Štai paliekami jums jūsų namai. Ir aš sakau jums: jūs manęs nebematysite, kol ateis laikas, kada tarsite: *Garbė tam, kuris ateina Viešpaties vardu!*“.⁵⁵ Tas miestas jį nužudys, praėjus kelioms savaitėms. Bet jam tai neturi reikšmės, t.y. nėra apibūrinantis dalykas. Kitą vakarą, būtent netrukus iki to, kol bus suimtas, tviskant besileidžiančios saulės nušviestos šventyklos auksui, *edákruse*, sakoma graikiškame tekste, Jėzus susigraudino dėl savojo miesto likimo. Tai toks gailėstingumas, kaip motinos, kuri įsitveria savo vaiko, kad neleistų jam eiti į mirtiną pavojų, į kurį jis žengia.⁵⁶

Meilė tėvynei yra gili krikščioniškojo *pietas* dalis. Bet ji yra tokia, nes tėvynė yra dėl visos žmonijos žemiškosios gerovės ir amžinojo gėrio.

b) Antra, Jėzaus elgesys su visuomene kaip politine valdžia, tuometine romėnų ir judėjų politine valdžia.

„Tada Pilotas vėl įžengė į pretorijų ir, pasišaukęs Jėzų, paklausė: „Ar tu esi žydų karalius?“ Jėzus atsakė: „Ar nuo savęs šito klausai, ar kiti apie mane tau pasakė?“ Pilotas tarė: „Bene aš žydas?! Tavoji tauta ir aukštieji kunigai man tave įskundė. Sakyk, ką esi padaręs?“ Jėzus atsakė: „Mano karalystė ne iš šio pasaulio. Jei mano karalystė būtų iš šio pasaulio, mano tarnai juk kovotų, kad nebūčiau atiduotas žydams. Bet mano karalystė ne iš čia“. Tuomet Pilotas jį paklausė: „Vadinasi, tu esi karalius?“ Jėzus atsakė: „Taip yra, kaip sakai: aš esu karalius. Aš tam esu gimęs ir atėjęs į pasaulį, kad liudyčiau tiesą. Kas tik brangina tiesą, klauso mano balso“. [...] Jis vėl nuėjo į pretorijų ir klausė Jėzų: „Iš kur tu?“ Bet Jėzus jam neatsakė. Tada Pilotas tarė: „Tu nenori kalbėti su manimi? Ar nežinai, kad turiu galią tave paleisti ir turiu galią tave nukryžiuoti?!“ Jėzus atsakė: „Tu neturėtum man jokios galios, jeigu tau nebūtų jos duota iš aukštybių. Todėl didesnė nuodėmė tam, kuris mane tau įdavė [didesnė nei tavo]“.⁵⁷ Taip pat ir politinė valdžia įgyja savo galimą žemišką pozityvumą tik dėl visatos, visų pasaulio žmonių. Jei taip nėra, tuomet „didesnė nuodėmė tam, kuris mane tau įdavė“.

Kitoje ištraukoje iš Evangelijos pagal Joną kalbama apie Jėzaus santykį su politine judėjų valdžia: „Vienas iš jų – Kajafas, tais metais vyriausiasis kunigas – jiems tarė: „Jūs nieko neišmanote ir nepagalvojate, jog jums geriau, kad vienas žmogus mirtų už tautą, o ne visa tauta žūtų“. Jis tai pasakė ne iš savęs, bet, būdamas tų metų vyriausiasis kunigas, pranašavo, jog Jėzui reikės mirti už tautą, ir ne tik už tautą, bet tam, kad suburtų į vienybę išsklaidytuosius Dievo vaikus“.⁵⁸

c) Galiausiai, Jėzaus pozicija ir elgsena istorijos atžvilgiu.

Mes turime imituoti Jėzaus elgesį istorijos atžvilgiu, nes žmogiškoji Kristaus šlovė yra mūsų pripažįstama kaip istorijos, mūsų asmeninės egzistencijos ir jos visa apimančio konteksto, vadinamo istorija, prasmė: „Tėve, atėjo valanda! Pašlovink savo Sūnų, kad ir Sūnus pašlovintų tave ir – tavo duota galia į visus žmones – teiktų amžinąjį gyvenimą visiems, kuriuos esi jam atidavęs“.⁵⁹ Kaip Jėzui istorijos prasmė buvo Tėvo valios išsipildymas („O amžinasis gyvenimas – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą, ir tavo siųstąjį Jėzų – Mesiją“⁶⁰), žmogui istorijos prasmė yra Kristus, žmogiškoji Kristaus šlovė; taigi, imituoti Jėzų yra išgyventi kiekvieno veiksmo tikslą kaip istorijos prasmės, kuri yra pats Jėzus Kristus, žmogiškoji Kristaus šlovė, tvirtinimą.

Gyvenimas dėl žmogiškosios Kristaus šlovės vadinamas liudijimu. Tai – reiškinys, dėl kurio žmonės – dėl galingos malonės, galingos dovanos – pripažįsta, iš ko sudaryta tikrovė, žmonės ir

⁵⁵ Lk 13,34-35.

⁵⁶ Plg. L. Giussani, *Si può vivere così?*, Bur, Milano 2009, pp. 276 ss.

⁵⁷ Jn 18,33-37; 19,8-11.

⁵⁸ Jn 11,49-52.

⁵⁹ Jn 17,1-2.

⁶⁰ Jn 17,3.

dalykai: ji sudaryta iš Kristaus, ir tą šaukia visi, tą įrodo savo egzistavimu, perkeistu savo egzistavimo būdu. Istorijos pabaiga bus ta diena, kai visa žmonių visata bus priversta jį pripažinti.⁶¹

Kiekvienas laikas istorijoje, kiekvienas laiko matas “nusipelno”, t.y. tampa proporcingas amžinybei tiek, kiek gyvena Kristaus atminimą. Todėl krikščioniškoji moralė apima tai, kad socialinis, kultūrinis ir politinis išitraukimas būtų ugdomas, taigi subręstų, esant konkrečiam idealui, kai primenamas ir palaikomas Kristaus atminimas ir, vadinasi, istorijos prasmė, kaip laiko ir santykių prasmė.

Negali būti krikščioniškos moralės, jei ji neleidžia gyventi kiekvieno veiksmo atveju – nuo indų plovimo iki buvimo Parlamente – jo visuotinio paaukojimo Kristui matmens. Paaukojimas yra pripažinimas, kad būtybės, kuri gyvena ir išreiškia save santykyje, *substantia*, pagrindas yra Kristus; šis pripažinimas gali būti tik užsimintas maldoje, kad Jis leistų save pamatyti, pasirodytų, apsireikštų.

Todėl žmogiškasis sambūvis kaip savo idealą gyvena tai, kas pasakyta Laiške žydams: „Verčiau raginkite vieni kitus kasdien, – kol dar tebėra šiandien, – kad kurio iš jūsų neužkietintų nuodėmės klasta“. Raginkite vieni kitus kasdien: gaivinkite Kristaus atminimą kasdien, priminkite vieni kitiems apie Kristaus atminimą. „Juk mes esame tapę Kristaus dalininkais, – tik išlaikykime iki galo tvirtą pirmąją pasitikėjimą“.⁶²

Iš čia kyla paklusnumas, kuris išsaugo tvarką visuomenėje.

Tačiau tai, kas išsaugo tvarką visuomenėje, yra valdžia: “Kiekvienas žmogus tebūna klusnus viešajai valdžiai, nes nėra valdžios, kuri nebūtų iš Dievo, o kurios yra – tos Dievo nustatytos. [...] Juk vyresnybės bijoma ne gera darant”;⁶³ “Būkite klusnūs kiekvienai žmonių valdžiai dėl Viešpaties”.⁶⁴ Negali būti prieštaravimų tame, kuo gyvenama.

Taip gimsta išpareigojimas tarnauti žmonių bendruomenei iki kultūros, ekonomikos, taip pat ir iki politikos pagal visus mūsų neatlygintinus gebėjimus ne tik laisvu laiku, bet ypač darbe.

Ekumenizmas ir taika yra viso šito labiausiai laukiamas rezultatas. Juose kaip kiekvieno santykio pradžia, kaip aukščiausias kiekvieno sambūvio indėlis tvirtinamas iš esmės universalios draugystės, kurioje žmogiškoji istorija atranda geriausią pagalbą, įgyvendinimas.

Tai reiškia, kad *krikščioniškoji draugystė dalyvauja tokios socialinės tikrovės kaip tauta kūrime*. T.y. iš tokios draugystės atsiradimo gimsta tauta, nes tik abipusiškumo atveju žmogus tampa tėvu, įgyja tėvystę, t.y., suteikia gyvenimą. Tėvystė yra tame lygmenyje, kuriame gamta turi savimonę, tai žmogiškasis lygmuo. Gyvūnas yra gimdytojas-daugintojas, ne tėvas. Tėvas yra didžiausia pagalba aiškiam gyvenimo prasmės suvokimui ir draugija einant jo link.

Bet koks santykis, jei jis realizuojamas abipusėje meilėje, t.y. yra draugystė, sukuria kažką žmogiška. O tai yra mūsų indėlis, Bažnyčios moralės indėlis į taiką čia ir visur. Priešingai, žemiško santykio turinys yra prievarta, skatina prievartą, įneša prievartą, taip pat ir slapčiausiuose, dažnai gudriai ir nesąmoningai klastinguose dariniuose, išskyrus santykius, reakcijas, vykstančius pirmapradžiam atramos taške, pirmapradžėje prigimtyje: tėvas, motina ir vaikas. Tačiau tokie žmogiškumo proveržiai susiaurėja iki reakcijų, neturinčių didelės galios, kurios nieko negali padaryti upei, nušluojančiam žemiškam potvyniui ir, vadinasi, prievartai, *hybris*, kuri neišvengiamai atsiranda, kai Dievas tampa svetimas, svetimas santykio sampratai ir įgyvendinimui.

O iš krikščioniškos draugystės, gyvenamos kaip ekumenizmas ir taika, įvykio gimsta tauta: atsiranda gyvenimo samprata, tikrovės pojūtis, garbingumas aplinkybių atžvilgiu, intensyvus atsakymas į provokaciją pagal savo tiesos bei laimės likimo viziją ir suvokimą. Nėra tik individas, kuris vėliau augdamas sukuria šeimą, kurioje gimsta du ar šeši vaikai. Įsivaizduokime šimtus Hildegardos Bingenietės vienuolių ir tuo pat metu Petro Garbingojo vienuolius Kliuni, bei visus žmones, kurie ten ėjo. Tai buvo būdas, kurio dėka lėtai iš barbariškumo, kuris dominavo V ir VI amžiuje, atsirado krikščioniška šeima, turinti švelnių jausmų, dėmesį daugeliui dalykų, aiškius ją

⁶¹ Plg. L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, Bur, Milano 2020, pp. 275 ss.

⁶² Plg. Žyd 3,13-14.

⁶³ Rom 13,1-3.

⁶⁴ 1Pt 2,13.

apibūdinančius įsakymus ir įstatymus; “krikščioniška šeima kaip organizmas-buveinė, kaip tikra buveinė žmogui: pagalba, prieglobstis, svetingumas, giesmė”.⁶⁵

Prieštarauti visiems šitiems dalykams yra identifikuoti žemiškoje valdžioje idealus, kurie sutelpa į žodžius ekumenizmas ir taika. Valdžia šiuos pačius idealus paverčia prievarta: ekumenizmas tampa savos uždaros, smurtingos pozicijos tvirtinimu arba nevaldomu bet kokios prasmės, bet kokios svarbos, bet kokios pagarbos neigimu; o taika tampa formule, iškelta iki slaptažodžio, kad laimėtum savąjį karą.

Prievarta visuomet savyje turi mėginimą sunaikinti tautą: kariuomenių, teisėjų ar taip pat ir religinių realijų, kuriose religiškumas neturi atviro prisišliejimo ir realaus nuoseklumo, prievarta.

Visas valdžios ugdymas žmogaus veiklą, šeimos ir socialinio sambūvio sampratą, santykių su kitais metodą verčia eiti prievartos link. Valdžia palaiko visas galutinio svetimumo formas, kurios yra prievartos pasaulyje pradžia.

O žmogui, kuris seka Kristumi, jokia esatis netampa svetima. “Jei būsite tas, kas turite būti, uždegsite ugnį visoje Italijoje”.⁶⁶ “Nesitenkinkite mažais dalykais: Jis, Viešpats, nori didžių dalykų”.⁶⁷ Taip rašė Kotryna, beraštė jauna moteris iš Sienos.

Bet Slėpinys kaip gailestingumas išlieka paskutinis žodis, net ir esant visoms baisioms istorijos aplinkybėms. Slėpinys kaip gailestingumas. Tai - labiausiai neatremiamas Būties apkabinimas dėl akivaizdaus jos gailestingumo, visos būties šaltinis, tikslas, prigimtis; yra Būties santykis su mano niekiu, su manimi, kurį sukūrė ir kuriam leido dalyvauti savyje. Tai yra galutinis Slėpinio apkabinimas, kuriam žmogus – net ir labiausiai nutolęs ir iškrypęs ar tamsiausias, gūdžiausias – negali priešpastatyti nieko, negali prieštarauti: gali nuo jo bėgti, bet bėgdamas nuo savęs paties ir savojo gėrio. Slėpinys kaip gailestingumas išlieka paskutinis žodis, net ir esant visoms baisioms istorijos aplinkybėms.

⁶⁵ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, op. cit., p. 420.

⁶⁶ Šv. Kotryna Sienietė, *Lettera a Stefano di Corrado Maconi*, n. 368.

⁶⁷ Plg. Šv. Kotryna Sienietė, *Lettera a fra Bartolomeo Dominici e fra Tommaso d'Antonio*, n. 127.

Asamblėja

Stefano Alberto (kun. Pino): Tai jaunai moteriai kiekvienos dienos pradžia, kiekvieno gesto pradžia, kiekvienas veiksmas buvo paženklintas, persmelktas, kupinas iš pradžių tos Esaties, žmogiškos to vaiko, o vėliau to žmogaus esaties sąmoningumo: Slėpinio draugija Dievo Motinos likimui, žmogiškoji Slėpinio draugija mūsų keliui.

*Angelus*⁶⁸

*Rytinė malda*⁶⁹

Giancarlo Cesana: Klausimų gavome šimtus, kaip tradiciškai ir būna. Iš klausimų suprantame vieną dalyką, t.y., kad esame priešais naują, net ir nelauktą, pasiūlymą, su kuriuo turime dirbti ir kurį turime apmąstyti, ir tai neturi mūsų stebinti, nes rekolekcijos yra pratybos, kad pasiektume tikslą, kuris yra gyvenimas; jos nėra tikslas, yra pratybos, kurios mus įveda į didžiąją gyvenimo tėkmę.

Taigi norėčiau daryti taip: užduočiau kun. Pino kai kuriuos klausimus, susijusius su dalykais, kuriuos išskyrė įvairios asamblėjos, ir du esminius klausimus kun. Giussani.

Pirmas klausimas (klausimai, kuriuos užduosiu kun. Pino, susiję ypač su laisvės tema): “Ar galima grįžti prie laisvės klausimo, paaiškinant, ką reiškia, kad laisvė yra vienintelis dalykas, kurio negali ginčyti protas?”.

Kun. Pino: Vienintelis dalykas, kurio protas negali ginčyti, visų pirma reiškia, kad tai vienintelis dalykas, kuriame Slėpinys išlieka paslaptimi, visiška paslaptimi. Nes – tai yra vieta, kurią kun. Giussani pabrėžė per paskaitą – tai, kad dalykai patys savęs nekuria, protui yra akivaizdu, tai, kad aš šią akimirką savęs nekuriu, protui yra akivaizdu. Protas nesuvokia, kaip tai vyksta, negali to suprasti, bet tai, kad dalykai šią akimirką yra Kito, yra akivaizdu.

Bet yra dalykas, kurio protas tiesiog negali ginčyti: protas negali suvokti laisvei būdingo fakto kaip galimybės pripažinti arba nepripažinti Slėpinio. Būtent šioje vietoje Slėpinys lieka neginčijamas...

Luigi Giussani: Prie Būties, kokia ji yra, negalima nieko nei pridėti, nei atimti: tačiau laisvė, regis, kažką atima iš būties Slėpinio, iš Dievo, nes laisvė yra ir galimybė, kad kūrinys, dalyvaujanti būtybė, taps velniu, melu, kad bus atmestas gavimo aspektas, stos prieš Dievą, jo dalyvaujanti būtis taps konfliktu, neigimu ir priešpastatymu Dievui kaip šaltiniui, kaip būtį perduodančiam šaltiniui.

Cesana: Antras klausimas mus pasiekė iš Madrido: “Ką norėjai pasakyti, kai teigėi, kad turime paklusti valdžiai (civilinei valdžiai, manau)? Ir kokia prasme tai neprieštarauja tam, ką sakei anksčiau apie valstybę kaip Dievą-stabą?”.

Kun. Pino: Prieštaravimo tarp dviejų pasakytų dalykų nėra, nes norėta suduoti smūgį bet kokios valdžios, kuri nori savo valdžią pagrįsti savimi pačia, t.y. būti vieninteliu išskirtiniu šaltiniu,

⁶⁸ Senovinė *Angelo malda* atmena Apreiškimą, akimirką, kai “Žodis tapo kūnu”. (Viešpaties Angelas apreiškė Marijai. / Tu pradėsi iš Šventosios Dvasios. / Štai aš Viešpaties tarnaitė. / Teesie man pagal Tavo žodį. / Ir Žodis tapo kūnu. / Ir gyveno tarp mūsų. / *Sveika Marija...* / Melski už mus, Šventoji Dievo Gimdytoja. / Kad taptume verti Kristaus pažadų. // Meldžiame Tave, Viešpatie, įliek į mūsų širdis savo malonės, kad, Angelui apreiškus, pažinę Tavo Sūnaus įsikūnijimą, būtume per Jo kančią ir kryžių nuvesti į prisikėlimo garbę. / Per Kristų, mūsų Viešpatį. / Amen / *Garbė...*)

⁶⁹ Rytinė malda yra malda (iš Katalikų bažnyčios *Valandų liturgijos*), kuri pradeda dieną psalmių rečitavimu; rytinė malda apibūdina bendruomeninę asmenybę: pavienio asmens pirminę iniciatyvą, taip pat ir sambūrio visumoje, ir bendruomeninę išraišką, taip pat ir savo namų vienatvėje. Kiekviena dvasinių rekolekcijų diena prasideda bendruomeniniu rytinės maldos rečitavimu iš *Valandų knygos*, išlaikant tai, kas vadinama *recto tono*: linijinis, vienodas atlikimas, kai visi nuolankiai išlaiko tik vieną natą.

sprendžiančiu apie aš, stabmeldiškai pretenzijai. Tai, kam norima suduoti smūgį, yra valstybės pretenzija būti išskirtiniu šaltiniu to, kas aš yra, ir to, ką aš gali padaryti.

Kiekviena valdžia – ne tik valstybės, bet ir Bažnyčios, arba vyro ir žmonos, tėvų valdžia vaikų atžvilgiu, mokyklos, taip pat ir tarp draugų – bet kokia valdžia, bet kokia galia, kuri siekia save kurti tik iš savęs, savyje talpina – daug ar mažai – melą, todėl neišvengiamai, būtent todėl, kad siekia būti absoliučia pretenzija, yra prievarta.

O tikra valdžia yra ta, kuriai rūpi kito likimas; valdžia yra gera, nes – buvo pasakyta vakar paskaitos pabaigoje – jai rūpi bendras gėris ir likimo galimybė, nes, vadinasi, sutinka, kad aš likimas yra Kitas, kad aš gimsta iš kitur, kad yra sudarytas iš Kito, yra pirminis santykis su Slėpiniu.

Tik šito dalyko pripažinimas gali įveikti neišvengiamą melą, kurio – daug ar mažai – turi savyje kiekviena galia.

Cesana: Trečias klausimas: “Ką reiškia, kad nuodėmė yra sekti svetimu?”.

Kun. Pino: Nuodėmė yra sekti svetimu, t.y. sekti traukiančiu dalyku, kuris neveda link likimo, atsakymu, kuris yra už kelio ribų. Nuodėmė yra būtent sekti atsakymu, kuris neatitinka laimės troškimo, pilnatvės troškimo, kuris yra mano širdis. Atrodo kažkas normalu, atrodo kažkas, kas galėtų į tai atsakyti, bet, vos tik leidžiuosi paskui, atrandu, kad stabas turi burną ir nekalba, neištesa to, ką pažada. Svetimumas yra būtent likimui, tikslui, laimei: kažkas, kas yra užribyje, už mūsų laimės ribų, negali jos išpildyti.

Cesana: Ir galiausiai – Pino – praktiškas klausimas: “Kristaus imitavimas sutampa su charizmos imitavimu?”.

Kun. Pino: Kristaus imitavimas yra Kristaus, jo asmens imitavimas. Bet man tai liktų galiausiai arba pamaldumo, arba jausmo turinys, jei nevyktų per kažkokio veido, temperamento, istorijos čia ir dabar. Man susitikimas su Kristumi buvo susitikimas su veidu, su asmeniu. Kristus, žmogus Jėzus, savo vienalaikiškume, savo čia ir dabar, mums yra charizma, istorinė vieta, kurioje Kristus sako: “Ateik ir pamatysi”.

Cesana: Štai, dabar du esminiai klausimai kun. Giussani, kurie siejasi su labai dažnu klausimu, pateikiamu fakso pranešimuose, kuriuos gavome, t.y., apie ryšį tarp pavadinimo – *Tu arba apie draugystę* – ir įvykusių paskaitų.

Daug žmonių klausė, kad geriau suprastų, ir atrinkome du klausimus, kurie mums atrodo ypač reikšmingi šiuo požiūriu.

Pirmasis: “Mus ypač nustebino pateiktas vertinimas fakto, kad aš atgavimas visų pirma yra ontologinis, o ne etinis, kaip valdžia mus bando įtikinti. Ar galima tai daugiau paaiškinti?”.

Kitas klausimas: «Atrodo, kad tai, kas yra mūsų užduotis, yra malda, apibrėžiama kaip prašymas būti. Meldžiuosi dėl daugelio dalykų, kurie man rūpi, bet ką reiškia “prašymas būti”?»

Giussani: Pirmas klausimas: koks ryšys tarp ontologijos ir etikos... Ontologinis: ontologiniu vadinama tai, dėl ko dalykas yra realus, kaip faktiškai yra, kaip yra realus koks nors dalykas.

Jei aš turiu naudoti šaukštą, atsiprašau už palyginimą, negaliu jo paimti, spirdamas jį koja: turiu jį paimti ranka, gerai jį sugriebti; negaliu – pavyzdžiui – jo sugriebti už storiausios vietos, tos praplatintos, ir paskui valgyti su rankena. Išties, etika kyla iš tikrovės vertinimo ar suvokimo, iš vieno dalyko tikrovės, nes verčia mus elgtis, kaip ji reikalauja, kitaip galime blogai elgtis su dalyku, naudoti jonvabalius vietoj žibintų, pataikyti į tuštumą vietoj klausimo esmės.

Koks buvo antras klausimas?

Cesana: Meldžiame daugelio dalykų, bet ką reiškia prašyti būti, melsti būti? “Meldžiuosi dėl daugelio dalykų, kurie man rūpi, bet ką reiškia “prašymas būti”?»

Giussani: Tai, kas tau rūpi – drauge mano – tai, kas tau rūpi, yra atsakymas, kuris turės galutinį išsipildymą tik pabaigoje. Tai, kas tau rūpi, yra būdas, kuriuo dalinėje ir trumpalaikėje, praeinančioje, negalutinėje, neišbaigtoje tikrovėje tu atpažįsti tai, kas yra tavo unikalus troškimas arba tavo troškimo viršūnė, kuri yra laimė.

Todėl prašymas būti pabrėžia faktą, kad tai, ko tu nori, tai, ko tu trokšti, tai, dėl ko tu prašai, nėra niekas kita, kaip prašymas pasitenkinimo, kurio tu tikiesi visiškai iš konkretaus tavo asmens, tavo gyvenimo aspekto. Jei lauki *toto*, visko iš detalės, iš detalės turėjimo rankoje, klysti.

1. “Darė ir mokė”

Pradėjome nuo šių dviejų klausimų: kas yra Dievas žmogui ir kaip galime jį pažinti taip, kaip sakome, kad jį pažįstame?

Pirmas atsakymas yra ontologinis, t.y. kyla iš tikrovės, kokia ji yra, iš Dievo tikrovės, kokia yra, iš to, kas yra Dievas, kad mums patartų, kaip su Juo elgtis. Taigi, kaip galime jį pažinti tokiu būdu, kad Dievo tikrovė mums įgytų etinę prasmę, mums nurodytų, kaip elgtis ir kokią poziciją užimti Jo akivaizdoje?

Pradžios taškas yra ontologinis, pradedama nuo tikrovės, kokia ji yra. Žmogui Dievas yra viskas! Ir būtis, tai, kas yra, yra Dievas, nes “Dievas yra viskas”, visa būtis. Už Dievo ribų yra nebūtis, ne kita, ne kažkas kita.

Tuomet žmogus tikrai pripažįsta tai, kas Dievas yra, tik jeigu visame tame, ką daro, prašo Dievo būti ir jeigu kiekvienas jo veiksmas yra prašymas Dievui būti, t.y. būti laimingu (kiekvienas turi finišą, kuriame galiausiai ir visiškai bus pačiu savimi). Kiekvienas veiksmas yra prašymas Dievui būti, t.y. yra malda, nes kiekvienas aš veiksmas, kaip reiškinys, per kurį išsipildo, stengiasi išsipildyti sukurtos būtybės egzistencija, yra mėginimas tvirtinti savo išsipildymą.

“Jūs [krikščionys]“ – sakė Péguy – „visur randate Dievą”.⁷⁰ Kad ir ką liečiame, kad ir su kuo užmezgame santykį, ieškome savo išpildymo. Todėl kiekvienas sąmoningas veiksmas, kai atliekamas veiksmas, yra prašymas Būčiai būti, yra dalyvaujančios būtybės prašymas būti, egzistuoti visada dėl viso to, ką gavo, dėl viso to, kas yra.

Antrasis atsakymas iš ontologinio atradimo – Dievas yra viskas ir žmogus yra dalyvaujanti būtybė, yra būdas, kuriuo Būtis pasiskelbia kaip Slėpinys – iškelia etinio sąmoningumo, t.y. elgesio, klausimą. Išties, jei Dievas yra viskas (negalima vartoti kitų žodžių), jei Dievas žmogui yra viskas ir pasirodo protui kaip būties šaltinis, bet žmogus nenori suprasti ir to neprisimena, tai tarsi Dievo ir nebūtų. Daugumai mūsų kiekviena praeinanti diena yra šiek tiek užpildyta šitos nuodėmės. Čia terminas „nuodėmė“ (*liet. vertime „gaila“ – vert. past.*) yra tikslus ir viduje talpina ne gerumą, bet melancholiją, kai sakoma: “Žiūrėk, tas žmogus padarė taip ir taip: kaip gaila, prarado sveiką nuovoką!”. Panašiai ir Dievo atveju: “Jo nepripažino: kaip gaila!”.

Kaip galime taip pažinti Dievą? Kaip galime tikrai ir aiškiai žinoti, kad Jis yra viskas, dėl ko žmogus gali veikti tik prašydamas to, ką iš Jo jau gavo: būties, dalyvavimo būtyje, sukurtos būtybės, t.y. dalyvaujančios būtybės?

Kaip galime jį pažinti? Reikia jį įsisąmoninti. Tai susiję su racionalaus žmogaus pažinimo jėga. Protas yra tikrovės ir visų jos veiksmų sąmoningas suvokimas. Todėl įsisąmoninti kažkokį dalyką reiškia atrasti to dalyko visumą. Mūsų atveju objektas, apie kurį kalbame, dominantis objektas, aptariamas objektas yra Dievas: kaip žmogus suvokia Dievą ir kaip Dievas pasirodo, turi pasirodyti žmogui.

Taigi protas, pastebėdamas, kad Dievas yra visa ko šaltinis, kad Slėpinys yra visa ko ištakose, taip pat siekia sužinoti, kaip elgtis su Dievu, kaip traktuoti Dievą, ir todėl atrasti kelius, iš kurių išplaukia moralės dėsniai.

Bet čia turėjome konstatuoti tikrai mįslingą kokybės šuolį.

Slėpinys, visos sukurtos tikrovės šaltinis ir likimas, panorėjo, kad atsirastų žmogus, gimęs iš moters, kuris nuėjo žmogiškumo kelią kaip kiekvienas žmogus, žmogus Jėzus iš Nazareto, ir, norėdamas apsirėikšti žmonėms per šį žmogų, jį padarė savu nuo pat pirmos pradėjimo akimirkos, paslaptinai prisiimdamas jo aš Žodyje, antrame Švenčiausiosios Trejybės asmenyje, taip jam leisdamas tiesiogiai dalyvauti Dievo prigimtyje: tai didžiausia paslaptis žmogaus ir visatos istorijoje. Todėl Jėzus iš Nazareto yra „Jėzus, vadinamas Kristumi“.

⁷⁰ Plg. Ch. Péguy, *Véronique. Dialogo della storia e dell'anima carnale*, Piemme, Casale Monferrato (AL) 2002, p. 256.

Matyti šį žmogų, jo klausytis ir juo sekti yra visas krikščioniškos moralės šaltinis. Slėpinys panorėjo žmogaus Jėzaus, kad jis visų pirma būtų mokymo įrankis visiems žmonėms – aukščiausio gyvenimo mokymo, kuris yra apie Dievą – vienintelis Mokytojas („O jūs nesivadinkite ‚rabi‘, nes turite vienintelį Mokytoją, o jūs visi esate broliai“⁷¹) ir, vadinasi, pavyzdys tame, ką darė su tuo, ką meistriškai kalbėjo, ką skelbė kaip mokymą: darė ir mokė. Viešpats Jėzus darė ir mokė.

Kalbant apie Dievą, galima mokytis tik to, kas iš anksto užėmė, kas pirma apėmė savą sielą, visą sielą.

Moralinės elgsenos, kurios mus moko Kristus, viršūnė yra tai, kad kiekvienas veiksmas, kaip santykis su Dievu, su Jėzumi, su individo ir visuomenės žmogiškumu, yra draugystė. Išties, kiekvienas žmogiškas santykis yra arba draugystė, arba jis yra nepakankamas, stokoiantis, melagingas.

Todėl žmogus Jėzus pasakė: „Tėve, jei galima, kad taip nemirčiau, tačiau tebūna ne mano, bet tavo valia!“⁷² Taigi jis buvo vedlys ir mokytojas, mokytojas visiems žmonėms, patirdamas savo mirtį, sutikdamas mirti už žmones. „Jis mane pamilo ir atidavė save už mane“⁷³ sakė šv. Paulius.

Kiekvienas santykis yra draugystė, nes yra dovana, yra ar turi galimybę būti dovana, kuri mus pasiekia iš Dievo arba iš Kristaus arba iš Bažnyčios arba iš žmogaus istorijos: tai dovana, draugystė, kurią priimame. Visa tai, kas mums duota Dievo, Kristaus, Bažnyčios arba žmogaus istorijos kaip dalykai, kuriuos reikia perduoti visiems žmonėms, yra dovana, kurią mes priimame, su kuria sutinkame. O sutinkant ir priimant šią dovaną, meilė, kurią tas, kas dovanuoja, turi, parodo, tampa abipuse: tą priimti yra meilė, kurią parodome tam, kas mums davė dovaną.

Šia prasme draugystė yra abipusė dovana, meilė, nes tokiai sukurtai būtybei kaip žmogus aukščiausia meilės Dievui forma yra priimti tai, kad esi Jo sukurtas, sutikti būti, priimti būtį, kuri nėra tavo: ji duota.

2. Esantis Įvykis

Jėzaus Kristaus esatis, kuri kiekvieną dieną ir kiekvieną valandą yra pakrikštytojo, t.y. to, kurį pasirinko Jis pats, kuriam Tėvas atidavė į rankas visus žmones, gyvenime, yra įvykis.

Taigi ši esatis yra visai žmonijai, nes pakrikštytasis yra tas, kuris buvo pasirinktas kaip to, ką Dievas siūlo žmogui, savęs dovanojimo žmogui, visai žmonijai, perdavimo ir paskelbimo būdas. Pagalvokime, pavyzdžiui, apie šią detalę: jei aš buvau pakrikštytas, tai dėl to, kad Slėpinio galia, kuri mane perkeitė per Krikštą, panorėjo per mane, per daug kelių ir progų pasiekti kitus. Tai yra naujo santykio su viskuo ontologija: santykis tarp pakrikštytojo ir visų žmonių prasideda iš šio tikslo, kurį Slėpinys per Krikštą mums perdavė. Ir Slėpinys pradėjo mums atskleisti su ta energija, kurią mums suteikė per Krikštą, tikslą, kurį turėjo mus pasirinkdamas. Iš čia kyla etika, elgsena, kurios reikia laikytis, kurios aš turiu laikytis, kai suvokiu savo Krikštą, kuris negali būti pamirštas jokiam veiksmė; nė vieną dieną ir nė vieną valandą žmogus neturi teisės pamiršti šio pasirinkimo. Jo tikslas pereina per visą žmogiškojo fenomeno, žmogaus veiksmo ir pastangų organiką, juos viršija visur. Šia prasme visuomet sakėme, kad akimirka turi amžinybės vertę, yra įgyvendintas santykis su Begalybe, kaip didžiausias veiksmas, didžiausia epopėja, didžiausia istorija.

Taigi *Jėzaus Kristaus esatis yra įvykis*, kiek mums dovanota charizma mus padaro jautrius suvokti (ir kuo esame įsitikinę!), yra Įvykis, kuris sutinkamas dabartyje, laike, aplinkybėse, kurios dar akivaizdžiau parodo pašaukimą turinčią draugiją kaip Bažnyčios, paslaptingo Kristaus Kūno, paslapties neatidėliotinumą.

Daugelį kartų sakėme, kad antgamtiška yra žmogiška tikrovė, kurioje yra Kristaus paslaptis, yra natūrali tikrovė – ta prasme, kad ji pasirodo ir apsireiškia žmogišku pavidalu – kurioje yra Kristaus

⁷¹ Plg. Mt 23,8.10.

⁷² Plg. Lk 22,42.

⁷³ Plg. Ef 5,2.

paslaptis. Tai Bažnyčia, kuri iškyla gerta manęs. Ji iškilo greta manęs tam tikromis aplinkybėmis, per mano tėvą ir motiną, vėliau seminarijoje, dar vėliau, kai pradėjau sutikti žmonių, kurie buvo man dėmesingi ir draugiški, nes kalbėjau tam tikrus dalykus, ir galiausiai buvau tarsi nukreiptas į draugiją, kuri darė ir daro Bažnyčios paslaptį man betarpiška; todėl tai yra Kristaus Kūno neatidėliotinumai. Tai „pašaukimą turinti“ draugija, tai reiškia, draugija, kuri mus įtraukia, nes kuria patirtį ir yra kuriama patirties, kurioje charizma mus pasiekė.

Šv. Augustinas sakė: „*In manibus nostris sunt codices, in oculis nostris facta*“.⁷⁴ *In manibus nostris sunt codices*, Evangelijos, kurias reikia skaityti, Biblija, kurią reikia skaityti; tačiau nemokėtume jų skaityti be kitos dalies: *in oculis nostris facta*. Jėzaus esatį maitina, palaiko, parodo Evangelijų ir Biblijos skaitymas, bet ji yra užtikrinama ir tampa mums akivaizdi per faktą, per faktus kaip esatį. Kiekvienam yra įvykęs faktas, kuris turėjo prasmę, esatis, kuri įtakojo visą gyvenimą: nušvietė suvokimo, jautimo ir veikimo būdą. Tai vadinama įvykiu. Tai, su kuo susidūrėme, išlieka tikrai gyva, įvyksta kiekvieną dieną; todėl kiekvieną dieną mes įsisąmoniname, turime įsisąmoninti įvykį, kuris mums įvyko, įvykusį susitikimą.

Baigiu šį pabrėžtą savo susirūpinimą, sakydamas: Kristus, būtent šis vardas nurodo ir apibrėžia tikrovę, kurią sutikau savo gyvenime. Sutikau: iš pradžių apie tai girdėjau kalbant vaikystėje, jaunystėje, ir t.t. Galima suaugti, ir šitas žodis yra gerai žinomas, tačiau daug žmonių jo nesutinka, nepatiria realiai kaip dabarties; o Kristus įėjo į mano gyvenimą, mano gyvenimas susidūrė su Kristumi kaip tik dėl to, kad aš išmokčiau suprasti, kad Jis yra visko, viso mano gyvenimo centras. *Kristus yra mano gyvenimo gyvenimas*. Jame susitelkia visa tai, ko aš norėčiau, visa tai, ko aš ieškau, visa tai, ką aš aukoju, visa tai, kas manyje atsiranda dėl žmonių, su kuriais jis mane suvedė, meilės.

Kaip sakė Möhleris sakinyje, kurį citavau daug kartų: „Manau, kad nebegalėčiau gyventi, jei nebegirdėčiau jo kalbant“.⁷⁵ Tai sakinyje, kurį parašiau po Carracci paveikslu, vaizduojančiu Kristų, kai mokiausi licėjuje. Tai tikriausiai vienas tų sakinių, kuriuos labiausiai prisiminiau savo gyvenime.

Kristus, gyvenimo gyvenimas, tikrumas dėl gero likimo ir draugija kasdieniam gyvenimui, artima ir į gerą perkeičianti draugija: tai yra Jo veiksmingumas mano gyvenime.

Moralė ne tik prasideda nuo čia, bet tik čia moralumo gija įsitvirtina ir išsigelbėja.

Šv. Petras savo meilės Kristui priežastimi nelaikė to fakto, kad jam buvo atleista dėl gausių jo trūkumų, gausių jo klaidų, gausių jo išdavysčių; nebuvo sudarytas jo klaidų sąrašas. Kai jis buvo priešais Jį, po jo Prisikėlimo, tą kartą, kai jis akis į akį susitiko su Kristumi ir Kristus jo paklausė: „Simonai, ar myli mane?“, jis atsakė: „Taip“. Būtent santykis su šiais Jo žodžiais, kurie yra labiausiai žmogiški ir dieviški, leidžia apkabinti viską mūsų kasdienėje egzistencijoje. Kasdienis turi būti jo atminimas, kasdienis turi būti polėkis, su kuriuo Jis tampa artimas, džiaugsminga turi tapti draugija su Juo, o jo atminimas turi padaryti mus džiugius bet kokiose aplinkybėse, bet kokiose sąlygose, nes tavyje, o Viešpatie, įsikūnija gėris, kurio Slėpinys man linki. Taip atsiranda tikrumas, kad pasieksime laimingą likimą, ir yra viltis per visą gyvenimo tėkmę.

„Taip, Viešpatie, tu žinai, kad tave myliu“. Kad ir būčiau suklydęs ir išdavęs tūkstančius kartų per trisdešimt dienų, tai išlieka, turi išlikti! Man atrodo, kad tai nėra išpuikimas, bet stebinanti, nesuvokiama ir neišreiškiamą malonę, kaip sakė Mikelandželas Buonarotis: „Bet ką gi aš galiu, Viešpatie, jei neateini pas mane / su įprastu neapsakomu maloningumu?“.⁷⁶

Kristus ir sakomas Jam taip: tai, paradoksaliai, yra žmogiškai lengviausias – tą sakau truputį perdėtai, truputį entuziastingai – arba vis tiek priimtinausias aspektas visos tos moralinės pareigos, kurią turime pasaulyje. Nes Kristus yra žodis, kuris viską atskleidžia: Kristus yra žmogus, gyvenęs prieš du tūkstančius metų kaip visi kiti, bet kuris, prisikėlęs iš mirties, su Jame esančio Slėpinio, kurio dalimi buvo savo prigimtyje, galios įsikišimu mus paliečia kiekvieną dieną, kiekvieną valandą, kiekvieno veiksmo metu.

⁷⁴ Šv. Augustinas, *Sermo 360/B, 20: Sermo sancti Augustini cum pagani ingrederentur*.

⁷⁵ Plg. A.J. Möhler, *Dell'unità della Chiesa*, Tipografia e libreria Pirota e C., Milano 1850, p. 52.

⁷⁶ M. Buonarroti, *Rime*, Laterza, Bari 1967, n. 286, vv. 5-6, p. 136.

Slėpinio esaties ir siekių mūsų gyvenime (“Dievas yra viskas visame kame”) ir Kristaus, Jėzaus iš Nazareto, jauno žmogaus iš Nazareto, Jėzaus, kuris yra Slėpinys, tapęs Kristumi, Jo Kristumi, visuma, didžio vaizdinio, neišmatuojamo vaizdinio, neišmatuojamos užuominos, kurią Dievas, žodis Dievas turi mūsų širdyje ir mūsų lūpose, visuma, šios artimos, kasdienės ir veiksmingos esaties, šios draugijos, tiek keistos, kiek akivaizdžiai nepralenkiamos, visuma, ši visuma paaiškina mūsų kreipinį „Tu“: „Tu“ Dievui turime sakyti ir „Tu, o Kristau“ turime sakyti žmogui Jėzui iš Nazareto.

Tiek Slėpinys, tiek jo fizinė esatis mūsų gyvenime yra santykio, kurį palaikome su tiesa ir su visa tikrove, šaltinis ir visa tai tampa šaltiniu taip pat ir to, ką sakėme esant draugyste. Nėra santykio priešais Tave, o Kristau, kai Tave sutinku, gyvendamas Tavo atminimą, negaliu turėti jokio, jokio pobūdžio žmogiško santykio su niekuo, jei nėra siekiama draugystės temos, idealo. Jei tai, kaip Tu žiūrėjai į visus žmones, su kuriais kalbėjai ar kurie tau atsakinėjo arba su kuriais nebuvo jokio dialogo – taip pat ir į Pilotą, ir į aukščiausius kunigus – jei santykis, kurį Tu turėjai su jais, kuris, kaip įrodo visa Tavo kančia, buvo kupinas atsidavimo jų likimui, jų asmens likimui, kupinas meilės jiems, jei jis būtų buvęs jų priimtas, jei būtų susitarę ir susijungę su Tavimi, žodis draugystė būtų buvęs vienintelis, kurį jie galėjo vartoti santykiui su Tavimi. Žodis draugystė yra vienintelis, kurį galime vartoti mūsų santykiui su Juo.

Šv. Maksimas Išpažinėjas, didis Bažnyčios Tėvas, pateikia to pasigėrėtiną apibendrinimą, kurį jau prisiminėme: “Kristus yra [...] visa ir visuose [ar esame geri, ar esame blogi, ar esame išsiblaškę, ar esame atsiskybę ar viduje]. Jis, kuris visa talpina savyje savo unikaliam, begaline ir išmintingiausia gerumo galia – kaip centras, į kurį subėga linijos [visos kūrinijos linijos: tai yra ontologinis gimimas, yra ontologijos žvilgsnis, iš kurio turi kilti visas mūsų elgesys gyvenime] – idant vienintelio Dievo kūriniai neliktų svetimi ir priešiški vieni kitiems, bet turėtų bendrą buveinę, kurioje galėtų parodyti savo draugystę ir savo taiką”.⁷⁷ Tai tos dvasios, kurias vedami kalbėjome ir galvojome šiomis dienomis, apibendrinimas.

---

⁷⁷ Šv. Maksimas Išpažinėjas, *Mistagogia*, I.